

2012-11-30

Myndigheter och klansystem i Somalia.

Rapport från utredningsresa
till Nairobi, Kenya samt Mogadishu, Hargeisa och
Boosaaso i Somalia i juni 2012

Äldste i Guurti
Foto: Christer Svan

Innehåll

1. English	5
1.1. Introduction	5
1.2. Lifos' comments – the interaction between the authorities and the clan system	6
1.2.1. Mogadishu	6
1.2.2. South and Central Somalia outside Mogadishu	7
1.2.3. Puntland	7
1.2.4. Somaliland	8
2. Inledning	9
3. Individens möjlighet till skydd och upprättelse i Somalia	10
3.1. Lifos kommentar	10
4. Myndigheter	11
4.1. Mogadishu	12
4.1.1. Polisen	12
4.1.2. Distriktskommissionärerna	13
4.1.3. Domstolar	14
4.1.4. Tillgång till myndigheter	15
4.1.5. Hot från Al Shabaab	15
4.1.6. Kvinnor	15
4.2. Södra och centrala Somalia – områden från vilka Al Shabaab drivits bort	16
4.2.1. Lifos kommentar	18
4.3. Puntland	18
4.3.1. Militärdomstol	20
4.3.2. Kvinnor	20
4.3.3. Minoritetsgrupper	21
4.3.4. Internflyktingar	21
4.4. Somaliland	21
4.4.1. Polisen	21
4.4.2. Juridiska systemet	22
4.4.3. Lifos kommentar	26
4.4.4. Militärdomstolar	26
4.4.5. Kvinnor	26
4.4.6. Barn	27
4.4.7. Minoritetsgrupper	28
4.4.8. Internflyktingar	28
4.5. Lifos kommentar	28
5. Klansystemet	28
5.1. Generellt	28
5.2. Generellt från utredningsresan i juni 2012	29
5.3. Mogadishu	30
5.3.1. Kvinnor	31

5.3.2. Internflyktingar	32
5.4. Södra och centrala Somalia – områden från vilka Al Shabaab drivits bort	32
5.4.1. Kvinnor	34
5.4.2. Minoritetsgrupper.....	34
5.5. Södra och centrala Somalia – områden som kontrolleras av Al Shabaab	34
5.6. Puntland.....	34
5.6.1. Kvinnor	37
5.6.2. Barn	38
5.6.3. Minoritetsgrupper.....	38
5.6.4. Internflyktingar	38
5.7. Somaliland.....	39
5.7.1. Kvinnor	42
5.7.2. Minoritetsgrupper.....	42
5.7.3. Internflyktingar	43
5.8. Lifos kommentar	43
6. Lifos kommentar – interaktionen mellan myndigheterna och klansystemet.....	43
6.1. Mogadishu	43
6.2. Södra och centrala Somalia utanför Mogadishu.....	44
6.3. Puntland.....	45
6.4. Somaliland.....	46
Källförteckning	47
Förkortningar	49
Karta.....	50

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation (2008). Den är sammanställd utifrån noggrant utvalda och allmänt tillgängliga informationskällor. Alla använda källor refereras.

Informationen har noggrant granskats, utvärderats och bearbetats under en begränsad tid. Sammanställningen gör inte anspråk på att vara uttömmande och bör inte tillmätas exklusivt bevisvärde i samband med avgörandet av ett enskilt ärende.

Om en specifik händelse, person eller organisation inte nämns i rapporten innebär inte detta att händelsen inte har ägt rum, eller att personen eller organisationen inte existerar. Informationen i rapporten återspeglar inte nödvändigtvis Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och det finns ingen avsikt att genom rapporten göra politiska ställningstaganden.

1. English

1.1. Introduction

Lifos has during 6 June to 19 June 2012 carried out a Fact Finding Mission to Nairobi in Kenya and to Mogadishu, Hargeisa and Boosaaso in Somalia with the aim to update and deepen our knowledge about the situation in Somalia, primarily about the security situation, clan protection and the possibility to return to Somalia. Unless otherwise stated, the report compiles the information given in these interviews concerning the security situation. Analysis made by Lifos is clearly stated in the text.

The delegation carried out 46 interviews with staff at NGO's, UN organizations, Somalis from the civil society, journalists, clan Elders and representatives of authorities in Somalia as well as staff at embassies and military security experts in Nairobi. In selecting interviewees we aimed at getting as many different aspects as possible.

Unless otherwise stated, this report presents the information gathered during the Fact Finding Mission. The sources are given in footnotes and the fact that only one source is mentioned does not necessarily mean that more sources have not given the same information. Some sources have on their own request been anonymized. The anonymous sources have been given an own anonymous identity (e.g. International Organization A). It is clear from the context where Lifos assesses the gathered information.

Due to the security situation in Somalia, among other things, the delegation did not have the opportunity to go to other parts of Somalia besides Mogadishu, Hargeisa and Boosaaso. The current situation still prevents international organizations from working in some areas of South and Central Somalia and organizations on site in these areas lack international staff. The sources the delegation interviewed in Nairobi have close contact with Somalia, mainly through colleagues on site and to some extent through own shorter visits. It is in this context important to note that the delegation in these interviews did not receive first-hand information.

The sources Lifos interviewed during the Fact Finding Mission had very limited knowledge about the situation in the parts of South and Central Somalia which are still controlled by Al Shabaab and the little they did know was second-hand or even third-hand knowledge. Therefore, Lifos does not have any updated and reliable information from these areas to report.

Lifos notes that the transition period ended 20 August 2012, and the Fact Finding Mission was performed in June the same year. A new parliament, a new speaker, a new president and a new government (Somali National Government, SNG) has been formed. Lifos notes that SNG in principle has shouldered the role of the Transitional Federal Government (TFG) in the political context in Somalia and Lifos assess that the structure described in this

report concerning the police, the judiciary, the clan system and the relation among them continues even after 20 August 2012.

Lifos comments on the main findings from the interviews and Lifos' analysis concerning the interaction between the authorities and the clan system in Somalia is given below.

1.2. Lifos' comments – the interaction between the authorities and the clan system

1.2.1. Mogadishu

The Somali society is permeated with the clan system. The clan system is intergrated with all functions of society, even with the structure of the governing bodies. It means that the weak and insufficient structure of governing bodies, which nevertheless are in place in Mogadishu, such as the police and the judiciary, is in symbiosis with the clan system. During the period Al Shabaab controlled Mogadishu, clans as such have been less influential even if some clans through connections with other power centres still have had a role to play in solving conflicts and when an individual seeks protection or redress. Other power centres may be the District Commissioners, appointed by TFG, but also others e.g. warlords and financially strong and influential businessmen. These power centres have influence on the authorities. Al Shabaab still has influence in some parts of the city even if they no longer control any part of it.

The police lack ability and capacity to take action, they are corrupt and the policemen are undisciplined and do not follow the chain of command. The individual cannot rely on the rule of law when dealing with the authorities but must, when deciding whether to make a report to the police or not, take into consideration that the victim has to pay for the alleged perpetrator's subsistence when being detained and the costs for the police' investigation of the case, as well as the fact that the alleged perpetrator can be brought out of detention or jail. This means a cost for the victim and can as well mean a risk to the victim when the perpetrator is let out.

In the same way as an analysis of the clans' and other power centers' influence in the authority's actions is required, the clans' possibility to act in Mogadishu must be analyzed. The possibility for the individual in Mogadishu to get clan protection depends on the clan's position in the city, e.g. a clan member in an influential position in TFG or other power centers. Clans which are represented in influential positions can facilitate clan members' needs of protection and redress. Persons from clans which lack connections to power centres are referred to the structure of governing bodies with all its above mentioned weaknesses. Lifos got contradictory information about the clans' ability to solve family related problems and petty crimes. Some are of the opinion that the clan system is still used for these matters but others argue that in Mogadishu of today clan does not have any relevance or in any case very little relevance in these kinds of matters.

Many of those who live in Mogadishu are internally displaced and they have often no clan in the city which can facilitate their contacts with power centers or handle their cases within the clan system. Many of the internally displaced are women and children from minority groups which reduce their possibility to get protection and redress further more.

1.2.2. South and Central Somalia outside Mogadishu

The situation in the areas in South and Central Somalia from which Al Shabaab has been driven away is in many respects similar to the situation in Mogadishu. There are local administrations with District Commissioners, appointed by TFG. These have sometimes been appointed by TFG without consideration to the local clan dynamic, which has led to that a District Commissioner can belong to one of several major clans in a place or to a major clan that is in minority in this particular place. This leads to the fact that the other clans feel left out and are discontented, which in turn leads to a tense situation.

TFG provides protection to individuals who ask for it, but this is facilitated by clan. The clan protection works to some extent but in some places it just works if you belong to a specific clan. Clan is also important as there is information that TFG does not protect individuals belonging to clans which are considered to support Al Shabaab, regardless of the individual's personal point of view. TFG is, as earlier pointed out, weak and corrupt which affect the protection an individual can expect. In rural areas, where most people are nomads, the government has difficulties reaching out and the clan system is strong as long as it is not an area controlled by Al Shabaab. Al Shabaab is still present in the rural areas beyond the cities seized by TFG and African Union Mission in Somalia (AMISOM) and in these areas clan protection does not work. TFG's weak position in some areas means that it can be more advantageous to turn to other power centres, such as clans, warlords, financially strong and influential businessmen but also to an international force such as AMISOM to facilitate protection. The individual must calculate the risks involved in turning to a power centre, e.g. how long one can predict the incumbent power to be in place, who will eventually take over and how will the new power centre react to the individual's actions during the earlier administration.

1.2.3. Puntland

The administration in Puntland is weak and corrupt and the people turn primarily to the clans for protection and redress. The police and the judiciary handles cases concerning Al Shabaab and cases concerning street boys and internally displaced persons, i.e. cases where the clan does not have power or where the victims do not have access to clan on site which can speak on his/her behalf.

The judiciary has not enough capacity and in the rural areas there are no courts so the cases have to be referred to the big cities. The clan system and the government bodies are closely interlinked. The government keeps on a

friendly footing with the clan Elders, e.g. by giving them valuable gifts, in order to through them govern the people. Apart from the exceptions mentioned above, cases which are reported to the police and go to the court system will be taken out of the court system by the clan and handled within the common law, *xeer*. The police and the court system can be seen as helping the clans in their administration of justice according to *xeer*. The police' detention of people can be used as pressure in a negotiation between clans and the courts can assist if a clan does not pay the agreed *diya*. If a case is processed within the judicial system until a judgement is pronounced, the clans can still take the case out of court and negotiate an agreement according to *xeer*.

In Puntland it occurs that clans agree that a person should be killed instead of one clan paying *diya* to the victim's clan. Such a decision is formalized by the judiciary and signed by the president, but is executed by someone in the victim's family who shoots the perpetrator at the place of execution. The decision is made out of the negotiation process between clans, and the clans' decision cannot be appealed. Within the judiciary there is a system with several instances, which in practice is irrelevant as the clans at any time during the process and even after a judgement is pronounced can take the case out of court and handle it according to *xeer*. The system in Puntland, which in practice is completely built on *xeer*, means that internally displaced persons and people from minority groups who do not have access to clan where they live are vulnerable.

1.2.4. Somaliland

The authorities in Somaliland are weak and suffer from lack of capacity. However, there is a judicial system with several instances, private courts which operate with a license from the government, and military courts which all operate after a written set of rules and regulations. According to an agreement from 2006, the National Declaration in which certain main principles were established, certain kinds of crimes shall not be handled within the clan system, e.g. rape. As is clear from Lifos' interviews in Hargeisa, the agreement does not work in practice as even these kind of cases are brought out of court to be handled within the clan system and *xeer*. As almost a hundred per cent of all cases are handled within *xeer*, it is only threats from Al Shabaab and other threats against the state which according to law have to be handled within the court system.

As in Puntland, the courts in Somaliland can assist the clans in their practice of *xeer*. The clans have the possibility to take cases out of court, even after a judgement has been pronounced. Lifos has also received information that it is not possible for persons not originating from Somaliland, e.g. internally displaced persons, to take cases out of court. If the court convicts someone to a death sentence for more serious crimes, such as murder or terrorism, the president is required to sign the verdict.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Lifos har under perioden 6 – 19 juni 2012 genomfört en utredningsresa till Nairobi i Kenya samt till Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i syfte att inhämta uppdaterade och fördjupade kunskaper om förhållandena i Somalia, främst rörande säkerhetssituationen, klanskydd samt möjligheten att återvända till Somalia. I förevarande rapport redovisas insamlad information främst rörande myndighetsskydd och klanskydd.

2.2. Avgränsning

Delegationen genomförde under resan fyrtiosex intervjuer och har samtalat med medarbetare vid NGO:er, FN-organisationer, somalier från civila samhället i Somalia, journalist, klanäldste och företrädare för myndigheter i Somalia samt medarbetare vid ambassader och militära säkerhetsexperter i Nairobi och har vid urvalet av samtalspartners strävat efter att få en så mångfacetterad bild av situationen som möjligt.

Rapporten redovisar om inte annat anges den information som insamlats under utredningsresan. Källorna anges i fotnoter och det faktum att endast en källa redovisats betyder inte nödvändigtvis att inte flera källor uppgivit samma information. En del av källorna är på egen begäran anonymiserade för att inte riskera att pekas ut. De anonyma källorna har getts en egen anonym identitet (t.ex. internationell organisation A). I de delar rapporten redovisar Lifos bedömning av den inhämtade informationen framgår det i texten.

Mot bakgrund av bland annat den bristande säkerhetssituationen i Somalia har delegationen inte kunnat resa till andra delar av Somalia än Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso för att på plats studera situationen. Situationen i landet förhindrar fortfarande internationella organisationer att verka i vissa områden i södra och centrala Somalia och i de fall organisationer är på plats saknas där internationell personal. De källor som delegationen talat med i Nairobi har tät kontakt med kollegor på plats i södra och centrala Somalia och gör i vissa fall egna kortare besök i området. Det är mot denna bakgrund viktigt att beakta att den information delegationen fick del av under sina samtal i Nairobi inte är förstahandsinformation. Intervjuerna som genomfördes i Somalia var med samtalspartners som antingen hade sitt ursprung där eller genom sitt arbete vistats där under en längre tid.

De samtalspartner Lifos träffade under utredningsresan hade mycket begränsad information om situationen i de områden i södra och centrala Somalia som fortsatt kontrolleras av Al Shabaab och informationen var endast andrahands- eller tredjehandsinformation. Lifos har därför mycket lite uppdaterad och tillförlitlig information om dessa områden att rapportera.

Den här rapporten redovisar vad som framkommit under utredningsresan i juni 2012 om hur klanskyddet fungerar. För att förstå klansystemet och dess struktur i grunden hänvisas till annan rapportering.

3. Individens möjlighet till skydd och upprättelse i Somalia

Somalia är ett klanbaserat samhälle där individerna har sin juridiska och ekonomiska position och trygghet i den diyabetalande subklanen¹.

Klansystemet har förändrats över tid, vilket i vart fall i vissa geografiska områden lett till att det inte längre fungerar fullt ut.

I och med att Siad Barres regim föll i januari 1991 kollapsade också den somaliska staten och dess funktioner såsom polis, domstolsväsende och administration upphörde att fungera. Utvecklingen sedan dess har gett att man idag kan tala om tre större områden i Somalia med delvis olika situationer; nämligen södra och centrala Somalia, Puntland och Somaliland. Det är viktigt att komma ihåg att även inom dessa tre större områden är situationen komplex och differentierad.

I södra och centrala Somalia har olika regimer haft makten över olika geografiska områden i kortare eller något längre perioder. Ingen av dessa har dock lyckats upprätta någon över tid fungerande stat. Det har sedan 2004 fram till den 20 augusti 2012 funnits en av internationella samfundet stödd övergångsregering (Transitional Federal Government, TFG). Efter övergångsperiodens slut har nya institutioner tagit över. Somali National Government (SNG) är den nu av internationella samfundet stödda regeringen. TFG var på sin tid en mycket svag regering, som under lång tid endast lyckades hålla territorium i delar av Mogadishu och detta endast med stöd av Afrikanska Unionens fredsbevarande styrkor (AMISOM). Efter Al Shabaabs tillbakadragande från större delen av Mogadishu i augusti 2011 har TFG med stöd av AMISOM och allierad klanmilis drivit undan Al Shabaab från allt fler områden. SNG har i princip iklätt sig TFG:s roll.

Somaliland utropade sin självständighet 1991 och har sedan dess de facto fungerat som en självständig stat, men är inte internationellt erkänt. Puntland utropade sin autonomi 1998. I såväl Somaliland som Puntland har val hållits till parlamentet och presidentposten. I Somaliland och Puntland finns polisväsen och domstolsväsen, även om de leds av en svag eller mycket svag stat.

3.1. Lifos kommentar

Lifos konstaterar att hela Somalia genomsyras av det traditionella klansystemet, det kollektiva tankemönster som följer med det och den somaliska sedvanerätt, xeer, som traditionellt används inom klansystemet. Det gäller även i de delar där polis- och domstolsväsende finns och även i de fall där polis- och domstolsväsende används. En analys av polis- och

¹ Diya är blodskompensation som betalas från en diyabetalande subklan till en annan. Den diyabetalande subklanen är den nivå av underklan som är kollektivt ansvarig för sin underklans säkerhet och har skyldighet att kompensera andra underklaner för skada som den egna underklanen åsamkat dem.

domstolsväsende i Somalia måste inbegripa klansystemets inverkan på detsamma.

Lifos noterar att sedan utredningsresan genomfördes i juni 2012 har övergångsperioden avslutats den 20 augusti samma år och ett nytt parlament, ny talman, ny president och en ny regering (Somali National Government, SNG) har utsetts. Lifos konstaterar att SNG i princip axlat TFG:s roll i det politiska sammanhanget i Somalia och bedömer att den struktur som i förevarande rapport beskrivs vad gäller polis- och domstolsväsende, klansystem och förhållandet däremellan kvarstår även efter 20 augusti 2012.

4. Myndigheter

Inför övergångsperiodens slut har klanen genom äldste haft inflytande i processen av bildandet av de institutioner som ska bildas efter, bland annat har de utsett parlamentet som senare valt talman och president. Det har också varit konferenser inför övergångsperiodens slut där klanerna representerats av äldste. Under den här perioden har det varit problem med s.k. falska äldste. En äkta äldste ärver sin funktion av sin far när fadern avlider. En falsk äldste är inte den rätta i ”successionsordningen” att bli äldste. Dessa falska äldste som skickats att representera klanen i stället för den genuina äldste komprometterar den traditionellt erkände äldste. En äkta traditionellt erkänd äldste tänker och gör uppoffringar för sin klan och representerar hela klanen, vilket inte alltid är fallet med de falska äldste. Inför övergångsperiodens slut pågick en maktkamp inom klanerna och inom TFG där alla ville förbättra sina positioner för tiden efter övergångsperiodens slut den 20 augusti 2012. Om inte de traditionellt erkända äldste kommer till mötena utses någon annan till äldste. Klanerna accepterar inte utgången av mötet eftersom deras ledare inte deltar. Om man vill ha stabilitet måste man arbeta med traditionellt erkända äldste.⁴

En internationell organisation (G) uppgav vid samtal i juni 2012 att klanskyddet löper parallellt med den sekulära lagen. En person kan dömas till fängelsestraff för att ha dödat en annan person samt till att betala diya. Betalas inte diya får den dömda stanna kvar i fängelset, men när diya har betalats släpps vederbörande ut. Finns en överenskommelse mellan offrets och förövarens klan döms förövaren till korta fängelsestraff. Personer som inte har något värde för klanen kan därför bli kvar i fängelse under lång tid. Det formella rättssystemet används för alla typer av kriminalitet, t.ex. för olydnad mot föräldrar. Klansystemet fungerar bättre på landsbygden och kanske även i större städer såsom Baidoa.⁶

⁴ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁶ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

4.1. Mogadishu

4.1.1. Polisen

En medarbetare vid AMISOM uppgav att TFG endast är en regering till namnet utan handlingskraft. Det är inte en enhet och de är mer reaktiva än aktiva.⁷ TFG kan ses som ett antal öar som använder sig av och missbrukar TFG som organisation. TFG har en väldigt liten polisstyrka. Man kan inte rapportera till polisen och det förekommer väldigt lite polisaktivitet. I vissa områden är det miliser som agerar polis.⁸ Polisen i Mogadishu är korrupt.⁹ Orderkedjan inom polisen upprätthålls inte.¹⁰ Abdi Mohamed Ismail vid Radio Shabelle gav exempel. En vän och kollega till Abdi besökte migrationsmyndigheten i Mogadishu och mottog där hot att han skulle dödas när han lämnar moskén, vilket också skedde. Efter att dådet utförts försökte en man följa efter förövaren, vilket ledde till att TFG dödade den man som följde efter. Dagen efter anklagade TFG en annan man för dådet och dödade honom genom att skjuta honom.¹¹ Ett annat exempel på bristande disciplin och brister i orderkedjan är de våldtäkter som utförs, främst mot kvinnor som är internflyktingar. Förövarna är poliser och militärer från TFG, men även frilansmiliser.¹²

Internationell organisation (G) uppgav att det finns ca 10 000 milismän som inte är formellt integrerade i TFG. Det är lokal milis som lyder under distriktskommissionärer och som utför polisuppgifter. Det finns ca 6 000 poliser och ca 12 000 man inom TFG:s armé.¹³ Det finns 6 000 poliser på lönelistan men i verkligheten finns det inte så många poliser i Mogadishu. De som finns är underbeväpnade, har inte tillräckligt med fordon för att röra sig och är inte engagerade i sitt arbete. Ett exempel är internflyktinglägret Badbaado som drivs av TFG och som kan kategoriseras som en katastrof när det gäller säkerhet. Polisen vågar inte göra något åt problemen i lägret.¹⁵ TFG:s män plundrar och våldtar och vid Lifos samtal i Nairobi i juni 2012 uppgavs att de inte hade fått lön på nio månader.¹⁶ Även äldste från hawiye uppgav att TFG:s poliser går obetalda. Det leder till att poliserna driver illegala vägspärrar för att få inkomster.¹⁷ Vägspärrar drivs i inkomstsyfte av såväl TFG:s polis, TFG:s militär, distriktskommissionärer och andra som mutat in ett område att ha en vägspärr i. Det innebär att det kan förekomma skottlossning vid oenighet om fördelning av inkomsterna. Denna skottlossning kan ske mellan olika grupperingar inom TFG:s polis, mellan olika grupperingar inom TFG:s militär, mellan polis och militär,

⁷ Medarbetare vid AMISOM, samtal i Nairobi 2012-06-07

⁸ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁹ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁰ Elman Peace Human Rights Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

¹¹ Abdi Mohamed Ismail vid Radio Shabelle, samtal i Mogadishu 2012-06-10

¹² Somali Women Development Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

¹³ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁵ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁶ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁷ Äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-08

mellan distriktskommissionärs milis och TFG:s polis och så vidare - det är alla mot alla.¹⁸

En internationell organisation (G) uppgav att vissa framsteg gjorts och att vissa statliga funktioner utförs av TFG. Det finns ingen statistik över hur många ärenden som är anmälda till eller utredda av polisen. Det finns dock över tusen personer som sitter frihetsberövade. Anledningen kan vara relaterad till Al Shabaab, men det handlar också om vanliga kriminella. Polis- och domstolssystemet fungerar delvis men frågan är snarare om det tjänar folkets intresse. En person som är frihetsberövad kan köpas ut ur fängelset eller arresten. Systemet med att polisen frihetsberövar människor går till så att offrets sida vänder sig till polisen, som frihetsberövar den misstänkte. Det är ett sätt att utöva påtryckningar på förövarens sida av konflikten. Sedan löser man problemet utanför det polisiära systemet. Det är endast fall som har en politisk aspekt som går genom hela processen i det polisiära systemet.²⁰ Äldste från hawiye uppgav att lag och ordning bara finns till namnet. Det saknas effektiv polis och domstol och brott mot en individ kan inte tas till dessa instanser. Polisen gör ingenting åt en anmälan och har ingen kapacitet att utreda ärenden. Det finns polisstationer i alla Mogadishus sexton distrikt men ibland finns det inte ens en polis på plats på stationen. Det är dyrt för individen att driva ett ärende i domstol.²¹

En internationell organisation (G) uppgav att den som söker skydd eller upprättelse har möjlighet att vända sig till polisen i Mogadishu om denne vet vem förövaren är och förövaren inte är över vederbörande i hierarkin. Offret betalar för den utpekade förövarens uppehälle när denne sitter frihetsberövad och betalar också för polisens utredning. När förövaren sedan döms och sitter i fängelse är det dennes anhöriga som får stå för uppehållet i fängelset.²²

4.1.2. Distriktskommissionärerna

En internationell organisation (F) uppgav att regeringens institutioner bara finns till namnet. En minister har ett fåtal anställda. Det är i och med det ingen byråkrati men å andra sidan heller ingen service. När ministern lämnar kontoret är det inte längre någon på plats i ministeriet. Det är distriktskommissionärerna som administrerar exempelvis mark, byggnader och annan egendom.²³ Andra maktstrukturer än domstol och polis kommer tillbaka igen, exempelvis är krigsherrarna på väg tillbaka i form av officiella personer såsom borgmästare eller distriktskommissionärer.²⁴

Distriktskommissionärerna har makt och kan tillhandahålla säkerhet, de har vapen och miliser, och man kan gå till dem för att lösa problem. Många distrikt har starka klaner med mycket makt. En dispyt mellan en klan och distriktskommissionären avgörs förmodligen av vem som har mest

¹⁸ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

²⁰ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

²¹ Äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-08

²² Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

²³ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁴ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

vapenmakt.²⁵ En internationell organisation (G) uppgav att distriktskommissionärerna inte är så klanbaserade eller klanorienterade utan det är makt och allianser som är viktigt för dem. De opererar dessutom tämligen oberoende från TFG och Mogadishus borgmästare. Borgmästaren är president Sheikh Sharif Sheikh Ahmeds man. Några distriktskommissionärer är allierade med borgmästaren, men bara när det passar dem. Distriktskommissionärerna kan ligga i strid med varandra.²⁶

Svårt att säga vad skillnaden mellan distriktskommissionärerna och krigsherrar är, en internationell organisation (F) uppgav att det förmodligen inte är någon skillnad. Distriktskommissionärerna lyder under guvernören som tillika är borgmästare, men ger inte upp någon makt till någon annan. En internationell organisation (F) uppgav vidare att det säkert finns distriktskommissionärer som har kontakter med Al Shabaab, inte nödvändigtvis av ideologiska skäl men av ekonomiska skäl. Det finns fortfarande ett stöd för Al Shabaab i Mogadishu. Somalierna är inte särskilt intresserade av ideologi men desto mer intresserade av pengar och distriktskommissionärerna gör vad som krävs för att deras affärer ska gå bra.³⁰

4.1.3. Domstolar

En internationell organisation (F) uppgav att det inte finns aktiva domstolar men att det pågår ett försök att införa ett sekulärt domstolssystem. Det finns endast mobila domstolar i områden där lokal milis, distriktskommissionärernas miliser, står bakom idén, t.ex. i Hodan. Vidare uppgav de att säkerhetstjänsten (National Security Agency, NSA) arresterar personer som misstänks vara medlemmar i Al Shabaab. Saken utreds medan personen ifråga sitter arresterad. Familjen måste fundera ut hur de ska få ut personen ur arresten.³²

Det finns fängelser samt även fängelser som hör till NSA runt om i Mogadishu.³³ Det är inte möjligt för TFG:s militärdomstolar att följa order. Militära domstolar fungerar dock i avseende att de arresterar och anklagar personer. De har avkunnat dödsdomar som kommer att verkställas.³⁴ En internationell organisation (G) uppgav att det finns vissa delar av det juridiska systemet som inte är nöjda med militärdomstolarna. De militära domstolarna är baserade i Mogadishu men kan också resa runt i landet och har t.ex. varit i frontlinjen i Baidoa. En domstol har nio domare. Domarna är inte välutbildade vilket inte ens är ett krav enligt den militära lagen.³⁵

En internationell organisation (G) uppgav att det finns följande brottmålsdomstolar i Mogadishu. Distriktsdomstolar, regiondomstolar,

²⁵ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁶ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

³⁰ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

³² Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

³³ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

³⁴ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-07

³⁵ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

appellationsdomstolar och högsta domstolen. Dessa domstolar kan ha domare som inte har någon utbildning, inte ens på låg nivå, men det finns också några domare som är välutbildade. Inom områden som inte täcks av strafflagen från 1960 används övergångskonstitutionen. United Nations Political Office for Somalia (UNPOS) utbildar i strafflagen från 1960 – den har inte använts på över 20 år.³⁶

4.1.4. Tillgång till myndigheter

Mäktiga personer, som har fått sin makt genom klan eller på annat sätt, kan öppna dörrar. Är man nära president Sheikh Sharif Sheikh Ahmed eller talmannen Sharif Hassan Sheikh Aden, eller någon som är rik eller om man själv är rik, har man tillgång till skydd.³⁹ En internationell organisation (G) uppgav att man inte nödvändigtvis söker upprättelse och skydd från regeringen utan från ett maktcentrum.⁴⁰ Somali Women Development Center uppgav att en i samhället betydelsefull och mäktig person inte kan anmälas till polisen. En sådan person har inflytande att dra i trådar och dirigera det hela så att anmälan blir meningslös.⁴¹

4.1.5. Hot från Al Shabaab

I Mogadishu har Al Shabaab inflytande i nordöstra distrikten samt i Dayniile. I de områdena är det möjligt för Al Shabaab att gömma sig, men det är ändå inte områden som är helt säkra för dem. Det finns en större närvaro av oppositionella i befolkningen i de områdena.⁴² Om någon har fått ett hot från Al Shabaab vänder man sig till NSA eller TFG för hjälp med problemet.⁴³

4.1.6. Kvinnor

Orderkedjan inom polisen upprätthålls inte vilket bland annat blir tydligt i fall där kvinnor anmäler våldtäkter till polisen. Elman Peace Human Rights Center gav exempel från Mogadishu. När en kvinna gjort en anmälan om våldtäkt skickar polisen kvinnan till en medicinsk undersökning. Läkaren finns inom polisen och det har såvitt Elman Peace Human Rights Center känner till inte hänt att läkaren har bedömt att skadorna är från en våldtäkt. Stigmat att ha blivit våldtagen är högt och det finns heller inget skydd vilket gör att man inte rapporterar våldtäkter till polisen. Kvinnan måste också göra praktiska överväganden, såsom vem som ska skydda henne när hon lämnar polisstationen efter att ha gjort en anmälan. Om hon pekat ut gärningsmannen kan hon bli dödad. Polisen ställer frågor till kvinnan som ”Var befann du dig?”, ”Var du i ett mörkt område alldeles ensam? Varför var du där?”, ”Lockade du eller frestade du mannen?” i försök att lägga skulden på kvinnan.⁴⁴

³⁶ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

³⁹ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴⁰ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴¹ Somali Women Development Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

⁴² Medarbetare vid AMISOM, samtal i Nairobi 2012-06-07

⁴³ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁴⁴ Elman Peace Human Rights Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

Somali Women Development Center uppgav att kvinnor som blivit utsatta för våld i hemmet i sällsynta fall tar ärendet till polisen. Polisen skriver då en rapport som sänds till domstolen, vilket kan leda till fällande dom mot maken (som ofta är förövaren när det gäller våld i hemmet). Äldste i klanerna kommer dock att ingripa och mannen kommer att frigges från eventuellt fängelsestraff som han ådömts, ibland redan efter en dag. Kvinnan förväntas då förlåta mannen för att han har slagit henne.⁴⁵

Somali Women Development Center uppgav att det inte finns några säkra kvinnohus i Mogadishu.⁴⁶

4.2. Södra och centrala Somalia – områden från vilka Al Shabaab drivits bort

Det finns lokala administrationer som leds av en distriktskommissionär (DC). Varje region är speciellt med särskilda förutsättningar och det är olika klaner som har inflytande på olika geografiska platser. En medarbetare vid AMISOM uppgav att om inte de lokala administrationerna skapas med ett underifrånperspektiv kommer klanmotsättningarna att öka.⁴⁸ Hibo Yassin och Zakaria Mohamed Sheikh Yusuf uppgav att TFG-administrationen är stark i de befriade områdena men att TFG administrerar områdena utan att konsultera lokala ledare. De nominerar personer till ledande positioner från andra klaner än de i området dominerande. De nominerade ledarna har inte den lokala klanens förtroende vilket leder till spända situationer. Afmadow, Baidoa, Belet Hawo och Ceel Waaq är alla exempel på orter där endast en klan är representerade i TFG:s administration vilket lett till att övriga lokala klaner skaffar sig andra allianser. TFG:s administration skyddar vem som helst och det är klanen som faciliterar detta skydd. Dock skyddar inte TFG om personen tillhör en klan som är länkad till Al Shabaab, såsom t.ex. murosade. TFG trakasserar klanmedlemmar i klaner som stödjer Al Shabaab även om personen i fråga inte stödjer Al Shabaab. TFG-administrationen är stark i de befriade områdena. Al Shabaab befinner sig utanför städerna från vilka Al Shabaab drivits bort. De klaner som inte inkluderats i TFG:s administration vänder sig till Al Shabaab eftersom de känner sig orättvist behandlade.⁵³

AMISOM har kontroll i vissa områden men har inte kontroll mellan städerna, där de har inflytande men inte kontroll.⁵⁴

Situationen i södra och centrala Somalia i områden från vilka Al Shabaab drivits bort är värre än i Mogadishu på så sätt att administrationen är oklar,

⁴⁵ Somali Women Development Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

⁴⁶ Somali Women Development Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

⁴⁸ Medarbetare vid AMISOM, samtal i Nairobi 2012-06-07

⁵³ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁵⁴ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

men det är inte farligare säkerhetsmässigt där för gemene man än i Mogadishu.⁵⁵

Ett exempel som Lifos fick berättat för sig från flera olika samtalspartners i juni 2012 är följande. En man i Afgooye med en nioårig dotter i skolan uppmanade läraren att sluta hålla kvar flickan i skolan efter skoltid men fortsatte att skicka sin dotter till skolan. Flickan utnyttjades sexuellt. När saken kom till domstol uppgav domstolen att det krävs fyra vittnen för att kunna avge fällande dom, vilket inte fanns. Läraren svor sin oskuld på Koranen. Pappan kallades då till domstolen eftersom han enligt domstolen då ljugit om att läraren utnyttjat dottern sexuellt. Pappan flydde då från Afgooye och tog sig till Mogadishu men lämnade sin fru och den nioåriga dottern kvar. Frun arresterades men bad om ursäkt och straffades då med piskstraff. Det är oklart vad som hände vidare med flickebarnet. Familjen kommer från hawiyeklanen ayr som är i minoritet i Afgooye. Pappan hörde av sig till sitt nätverk och bad dem kontakta AMISOM och internationella samfundet för att få hjälp därifrån i och med att han inte fick hjälp av domstolen och inte heller kunde förlita sig på klanen. Mönstret finns inte i t.ex. Galkaacyo som är en klanadministration och det fanns inte heller i Afgooye förut.⁵⁶

Afgooye

TFG har som ledare för sin administration utsett en person från klanen digil som inte är från området. De lokala klanerna i Afgooye misstycker.⁵⁷

Baidoa

Tidigare hade Al Shabaab kontroll i Baidoa. Nu finns etiopierna i staden liksom AMISOM och TFG. Det finns en maktdynamik i staden där de olika intressenterna av makt utmanar varandra.⁵⁸

En internationell organisation (F) ställde den retoriska frågan vem som är myndigheten i Baidoa och besvarade den med att det är en person som rapporterar mer till Etiopien än till TFG. Baidoa är en garnisonsstad där du är säker om du befinner dig i din klans område.⁵⁹

En internationell organisation (G) uppgav att en militär domstol har flyttat till Baidoa för att där hantera ett antal mål. Det finns få kända fall av personer som är frihetsberövade av TFG men det är sannolikt flera än man känner till.⁶⁰

Beledweyne

I Beledweyne är en distriktskommissionär utsedd men på ett sätt som inte passar in i hur man traditionellt väljer ledare. Det har bland annat lett till en

⁵⁵ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁵⁶ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁵⁷ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁵⁸ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁵⁹ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁶⁰ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

dispyt mellan distriktskommissionären och Shabelle Valley State (SVS).⁶¹ Hibo Yassin och Zakaria Mohamed Sheikh Yusuf uppgav att det finns fler än fyra klaner i området, men endast en klan är representerad i TFG:s administration vilket leder till spänningar mellan de lokala klanerna. Ledaren för TFG:s administration kommer från hawadle och har ett förflutet i Islamska domstolarna. Det leder till att tre klaner lämnas utanför och dessa klaner stödjer Ahlu Sunna Waljamaa (ASWJ) eller Al Shabaab.⁶²

Galmudug och Himan & Heeb

Såväl Galmudug som Himan och Heeb är helt klanbaserade administrationer. Administrationerna är fundamentalt svaga, kanske än mer i Himan och Heeb än i Galmudug. I Galmudug är det ett spant läge inom administrationen.⁶³

4.2.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att den administration som finns i södra och centrala Somalia i områden från vilka Al Shabaab har drivits bort kan variera mellan orter i fråga om omfattning och uppbyggd myndighetsstruktur. Lifos har inte detaljerad kännedom om hur administrationerna ser ut på olika orter.

4.3. Puntland

En internationell organisation (F) uppgav att Puntlands regering är korrupt och att egenintresset regerar. Det finns korruption i flera lager. Det förekommer politiskt motiverade mord och det kommer att vara en lång väg till dess att Puntland är relativt stabilt. Puntlands administration är svag och befolkningen klarar sig utan en stat, de har sina klaner och sina miliser att falla tillbaka på. Det förekommer mycket kriminalitet i Puntland. Golisbergen attackeras och det är en avsaknad av aktiviteter för att stoppa piratverksamheten som enligt en internationell organisation (F) Puntlands ministrar är inblandade i.⁶⁴

Det traditionella klansystemet och sedvanerätten xeer är mycket stark i Puntland och används vanligen vid brottmål eller andra tvister. Fall som rör hot mot staten och dess säkerhet, t.ex. fall som berör Al Shabaab eller piratverksamheten, går genom det formella polis- och domstolssystemet. De dömda fängslas, men kan släppas ut efter en viss tid.⁶⁵ Mohamud Osman Mohamed, domare vid shariadomstol, uppgav att det fanns två typer av brott där klan inte var inblandad. Det ena var när gatupojkar var inblandade eller när en person från ett annat område, t.ex. södra och centrala Somalia var inblandad.⁶⁷ Ställföreträdande säkerhetsministern Abdirizak Mohamed Ismail uppgav att klanerna hjälper polis och domstol i deras arbete.⁶⁸

⁶¹ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁶² Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁶³ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁶⁴ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

⁶⁵ Internationell organisation (J), samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁶⁷ Osman Mohamed, Mohamud, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁶⁸ Mohamed Ismail, Abdirizak, ställföreträdande säkerhetsminister, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Domstolskapaciteten i Puntland är fortfarande inte tillräcklig.⁶⁹ På landsbygden finns inga domstolar. Fallen hänvisas där till de större städerna och ibland kan en domstol resa till landsbygden för att ta sig an ett mål.⁷⁰ En medarbetare vid Norwegian Refugee Council uppgav att domstolssystemet fungerar i urbana områden, det är dock inte alltid så bra på att skydda individen. Finns det ett offer i konflikten kommer det att bli förhandlingar inom klansystemet.⁷¹ Inrikesministeriet uppgav att regeringen i Puntland försöker ge rättssystemet tillräckliga resurser dels finansiellt och dels kunskapsmässigt, t.ex. genom juridiska fakulteteten, och jobbar på detta sätt för en attitydförändring. Äldste, som handhar majoriteten av ärendena inom klansystemet, har medvetandegjorts om individens rättigheter.⁷²

Det krävs fyra års studier i sharia för att bli domare vid shariadomstol. Det är möjligt att genomföra studierna vid universitetet i Boosaaso. Domare som blir utsedda att arbeta vid domstol i första instans godkänns av parlamentet. Om det inte finns någon utbildad person att tillgå vid utnämmandet har UNDP kapacitetsbyggande verksamhet där personen kan få en sexmånaders utbildning i sharialagstiftningen.⁷³

I domstolssystemet finns en första instans, en appellationsdomstol (appeal court) och en högsta domstol. Presidenten undertecknar ärenden i högsta domstolen.⁷⁴

I de allra flesta fallen tar klanerna ut fallen från domstolarna. Domstolen brukar lägga över ärendet på klanäldste. Klanerna förhandlar och upprättar en skriftlig överenskommelse som den lokala domstolen registrerar och följer upp hur överenskommelsen följs. Om en part inte följer överenskommelsen kommer domstolen att komma tillbaka till den parten.⁷⁵ Om de två klanerna är överens kommer domstolen att släppa förövaren.⁷⁶

Mohamud Osman Mohamed, domare i shariadomstol, uppgav att brottet styr om saken prövas i domstol eller tas inom klansystemet. Om någon dödats betalas diya men fallet tas också till domstol och vid fällande dom får förövaren ett fängelsestraff på två till fyra år. Mohamud Osman Mohamed uppgav vidare att det beror på skadan som tillfogats offret hur långt fängelsestraff förövaren får.⁷⁸

⁶⁹ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

⁷⁰ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

⁷¹ Medarbetare vid Norwegian Refugee Council, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷² Ministry of Interior, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷³ Osman Mohamed, Mohamud, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷⁴ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷⁵ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

⁷⁶ Medarbetare vid Norwegian Refugee Council, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷⁸ Osman Mohamed, Mohamud, ordförandedomare vid Bari Regional Court, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Abdiafit Ali Yusuf, domare vid shariadomstol, uppgav att för det fall att två klaner inte kommer överens kan fallet hänvisas till den sekulära lagen.⁷⁹

Det finns två typer av dödande, olycksfall och uppsåtligt dödande. Är det fråga om ett olycksfall är straffet lägre än om det fråga om uppsåtligt dödande. Är personen dödad med uppsåt blir det stränga straff både vad gäller diyabetalning och fängelsestraff.⁸⁰

Då klanerna vid förhandlingar kommit överens om att en förövare ska dödas tas överenskommelsen till domstol. Domstolen hänskjuter frågan till presidenten för godkännande. Presidenten undertecknar och skickar tillbaka dokumentet till domstolen.⁸¹ Klanernas överenskommelse är slutgiltig och går inte att överklaga.⁸² Polisen övervakar verkställandet av beslutet att döda, men det är en släkting till offret som utför avrättningen. Det finns en avrättningsplats i utkanten av Boosaaso stad, där är det nära till begravningsplatsen.⁸³

Det är ovanligt att överenskommelser träffas om att en förövare ska dödas. Vid Lifos besök i juni 2012 uppgavs att det senast inträffat två veckor tidigare i Qardho och att det slöts en sådan överenskommelse i Boosaaso ett år tidigare.⁸⁴

På direkt fråga från Lifos om det i Puntland i den sekulära lagen finns dödsstraff för något brott uppgav en av domarna i shariadomstolen att det finns böcker som domarna kan använda sig av samt att det finns brott i sekulära lagen där dödsstraff är föreskrivet beroende på brottet.⁸⁵

En dom som avkunnats av domstol kan överklagas, vilket däremot inte en överenskommelse mellan klaner kan.⁸⁶

4.3.1.Militärdomstol

Det finns militärdomstol i Puntland dit brott som begåtts av soldater hänvisas.⁸⁷

4.3.2.Kvinnor

När det gäller våldtäkt kan ärendet gå genom polis- och domstolssystemet. Den våldtagna kvinnan kontakter en sjuksköterska och närmaste polisstation. Polisen utreder ärendet och det går till domstol. Om förövaren kommer från en stark klan kan klanen försöka skydda förövaren när denne ställs inför rätta i domstol. Det beror på regeringens kapacitet om det lyckas

⁷⁹ Ali Yusuf, Abdiafit, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁸⁰ Hussein Isse, Abdirizak, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁸¹ Osman Mohamed, Mohamud, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁸² Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

⁸³ Osman Mohamed, Mohamed, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁸⁴ Ali Yusuf, Abdiafit, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso, 2012-06-18

⁸⁵ Osman Mohamed, Mohamud, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁸⁶ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-17

⁸⁷ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-17

eller inte. Klanerna tar också ut våldtäktsfall ur domstolarna. I sådana fall ska domstolen ha en representant med vid förhandlingarna mellan klanerna. Det finns ett jämförelsemått mellan diyabetalningens storlek och fängelsestraffets längd. Det är olika stor diyabetalning beroende på om någon dödsats eller skadats.⁸⁸

Det är mycket svårt att ta ärenden om äktenskapsbrott till domstol. Det krävs fyra vittnen vilket är mycket ovanligt att det finns. Om det skulle hända, vilket domarna från shariadomstolen som Lifos talade med i Boosaaso i juni 2012 aldrig varit med om, döms vederbörande till mellan fem och åtta års fängelse.⁸⁹

4.3.3.Minoritetsgrupper

Minoritetsgrupper lyfter sina klagomål med klan till klanen i fråga. Om de inte når fram till förhandlingar kan de i stället vända sig till domstol. Normalt sett sker dock inte detta eftersom minoritetsgrupperna ofta har mullor och sheikher som kan utöva påtryckningar mot den klan som inte lyssnat på minoritetsgruppen. Det gäller såväl i urban miljö som på landsbygden.⁹⁰

4.3.4.Internflyktingar

Internflyktingar är svaga inom klansystemet och tenderar därför att vända sig till polisen. Polisen ger ibland råd för att lösa problemen, men inte alltid. Om förövaren som anmäls är beväpnad backar polisen och arkiverar anmälan. De försöker kanske följa upp fallet senare, men i de allra flesta fall frias förövaren. Nuförtiden har i princip alla utom internflyktingar vapen.⁹¹

4.4. Somaliland

4.4.1.Polisen

Medlemmar i Guurti⁹² uppgav att polisen i Somaliland består av personer från olika klaner och att alla somaliska klaner därmed kan finnas inom polisväsendet. Om en person begår ett brott kommer den personens klanfränder således att finnas inom polissystemet. Polisen kommer att kontakta vederbörandes klan.⁹³ I första hand är det polisens ansvar att utreda brott men klanen kommer att assistera polisen. Klanmedlemmarna är polisens ögon.⁹⁴ I urbana miljöer går offret till polisstationen och rapporterar brott. På landsbygden går offret till klanen i samma ärende.⁹⁵ Det beror på

⁸⁸ Ministry of Interior, samtal i Boosaaso, 2012-06-18

⁸⁹ Osman Mohamed, Mohamud och Hussein Isse, Abdirizak, domare i shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06 -18

⁹⁰ Ali Yusuf, Abdiafit, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁹¹ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

⁹² Guurti är överhuset i Somaliland och består av äldste.

⁹³ Mohamed Dheeg, Mohamed, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁹⁴ Ahmed Aden, Mohamed, Chairperson Standard Committee, samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁹⁵ Mohamed Dheeg, Mohamed, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

tillgängligheten av poliser.⁹⁶ På landsbygden kan två klaner som inte kommer överens vända sig till polisen.⁹⁷

En medarbetare vid UNDP uppgav att polisens kapacitet är begränsad när det gäller mänskliga rättigheter. Alla poliskontor har genomgått utbildning i ramverket för mänskliga rättigheter vilket inte behöver innebära att det är implementerat. Det behövs mer stöd till polisen i Somaliland.⁹⁸ Polisen kan inte leverera fungerande lag och ordning. Allt handlar om klan och familjen kan genom klanen få släktingar ut ur fängelse. Det enda allvarliga brottet där det inte går är om den misstänkte har kopplingar till Al Shabaab.⁹⁹

Polisen har nya ”civila” polisuniformer som skiljer sig från de uniformer de hade tidigare.¹⁰⁰

4.4.2. Juridiska systemet

Det juridiska systemet består av tre delar – den somaliska sedvanerätten (xeer), den islamska rätten (sharia) och den sekulära lagen. Somaliland ser mer sekulärt än islamistiskt ut, men både sharia och civilrätten spelar en roll i systemet direkt eller indirekt. Xeer är fortfarande ett väldigt starkt instrument men det finns inte särskilda regler för dess roll i systemet. Xeer griper in när som helst och i stor utsträckning i domstolssystemet, även efter att domstolsförhandlingar ägt rum. Xeer är mer flexibelt än civilrätten. Subklaner kan i en del fall vara väldigt viktiga och det kan handla om tjänster och gentjänster. En del domare är lite mer *xeer-minded* och xeer kan ändra deras tolkning av den sekulära lagen.¹⁰³

Mohamed Jama på Legal Clinic gav ett exempel från 2009. Två våldtäktsmän befanns av domstol skyldiga till våldtäkt på en fjortonårig flicka och dömdes till sju års fängelse. Förövarna hölls i en polisstation och flydde därifrån. Det fanns inga bevis för att polisen underlättade deras flykt. Efter att de dömda våldtäktsmännen flytt frihetsberövades deras föräldrar i syfte att få ett ingripande i frågan via xeer. Inom xeer beslutade klanerna att 75 kameler skulle betalas i kompensation samt att förövarna skulle bötfällas. Klanernas överenskommelse enligt xeer togs sedan till domstolen för registrering. Det var samma åklagare och domare i domstolen som accepterade överenskommelsen enligt xeer som tidigare dömt i målet. Den våldtagna flickans pappa accepterade överenskommelsen enligt xeer men hennes mamma hade en annan uppfattning.¹⁰⁴

Det är dock fadern som har mandat att samtycka eller inte till en överenskommelse enligt xeer och därför kunde överenskommelsen komma

⁹⁶ Abdi Hussein, Adam, Consultant, Secretary of Foreign Standing, samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁹⁷ Mohamed Dheeg, Mohamed, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁹⁸ Medarbetare vid UNDP, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁹⁹ IOM Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁰⁰ Medarbetare vid UNDP, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁰³ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁰⁴ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

till stånd. Varken barnet eller dess mamma har något att säga till om i den frågan.¹⁰⁵ En internationell organisation (K) uppgav att familjen inte har någon beslutanderätt utan att det är klanäldste som beslutar om fallet ska tas ut från domstolen för att behandlas inom xeer eller inte. Klanen fungerar som representant för de berörda.¹⁰⁶

Vidare uppgav en internationell organisation (K) att nära hundra procent av alla fall hanteras inom xeer. I praktiken fungerar således inte den överenskommelse som gjordes 2006, National Declaration, som undertecknades av äldste och som lade fast vissa principer gällande ramverk för bland annat kvinnors rättigheter. Överenskommelsen slog bland annat fast att våldtäkt ska hänvisas till sekulära lagen, småbrottsligheten ska tas inom xeer och mer allvarlig brottslighet ska gå till domstol. Det faktum att nästan alla fall hanteras inom xeer innebär också att förövaren släpps ur fängsligt förvar.¹⁰⁷ Inrikesministeriet uppgav att mord, korruption och våldtäkt ska hanteras inom det juridiska rättssystemet medan andra konflikter löses bäst inom klansystemet.¹⁰⁸

Attorney General vid shariadomstolens rättsväsen i Hargeisa uppgav att de skrivna lagarna som parlamentet i Hargeisa godkänt tillämpas. Om Somaliland inte har stiftat någon lag i avseende det som målet gäller tillämpas de gamla lagarna från Republiken Somalia så länge som de överensstämmer med artikel 130 i Somalilands konstitution. Det traditionella systemet, där klanen förhandlar mellan de två parterna, är inte direkt tillämbart. Klanen kan dock ta fallet ut från domstolen och nå en överenskommelse. Bestämmelserna för detta är inte nedskrivna och överenskommelsen mellan klanerna är inte skriftlig. Det finns ett lagförslag att det inte längre ska vara möjligt för klanerna att ta fall från domstolen, men det är inte beslutat än. Syftet med lagförslaget är att det ska finnas en fastställd strafftid för varje brott och att det inte ska vara förhandlingsbart. Enligt förslaget, som ännu inte beslutats, ska det vara minimum med fem års fängelse samt att diya ska betalas om man döms för mord.¹⁰⁹ Enligt en juridisk expert vid shariadomstolarnas rättsväsen i Hargeisa kan klanen ingripa men normalt sett accepterar inte domstolen att klanen tar ut våldtäktsmål från domstolarna.¹¹⁰ Vid samtal i Guurti framkom dock att oavsett brottets dignitet accepterar domstolen att äldste löser fallet utanför domstolen, med undantag av om det rör sig om allvarliga brott mot staten.¹¹¹ Klanen kan enligt lag inte ingripa i mål som rör brott mot statens intresse.¹¹² Mohamed Mohamed Dheeg exemplifierade med att äldste samma vecka skulle ta ett fall från domstolen i syfte att klanerna ska mötas och förhandla. Klanerna går tillsammans till domaren med en skriftlig begäran att de

¹⁰⁵ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁰⁶ Internationell organisation (K), samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁰⁷ Internationell organisation (K), samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁰⁸ Ministry of Interior, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁰⁹ Attorney General, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹¹⁰ Juridisk expert, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹¹¹ Mohamed Dheeg, Mohamed, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹¹² Ahmed Aden, Mohamed, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

tillsammans ska slutföra fallet inom sju dagar. Därefter ska målet rapporteras tillbaka till domstolen som avslutar målet.¹¹³ Även efter att dom avkunnats av domstol, som t.ex. lett till fängelse för den dömda, kan klanerna om de är överens befria personen från fängelset. Klanernas överenskommelse kan ses som ett överklagande och domstolen kommer att gå på klanernas linje och acceptera överenskommelsen mellan dem. Diya betalas innan den tidigare dömda släpps ur fängelset. En uppskattning är att de flesta fallen löses inom xeer och mellan klaner.¹¹⁴

En juridisk expert i shariadomstolens rättsväsen uppgav att det finns två typer av domstolar. Utöver de ovan nämnda finns också privata domstolar som finansieras av privatpersoner. Dessa domstolar har licens från myndigheterna att verka och behandlar endast civilrättsliga mål. De som arbetar vid dessa privata domstolar är välutbildade och de som använder sig av domstolen måste betala för att få målen avgjorda. Privata domstolar finns både i Hargeisa och Burao.¹¹⁹

Supreme Court i Hargeisa är slutlig beslutsinstans för alla domstolsdomar samt har jurisdiktion även för administrativa beslut. Supreme Court agerar som en konstitutionell domstol och fattar beslut i alla konstitutionella ärenden. Supreme Court har mandat att ompröva regeringens beslut, vilket kan inbegripa migrationsfrågor, men i praktiken händer det inte. De har också makt att se över lagstiftningens överensstämmelse med konstitutionen. Supreme Court är uppdelad i underavdelningar. En avdelning har hand om småbrottslighet, vilket innebär all brottslighet som straffas med mindre än tio års fängelse. En annan avdelning har hand om allvarlig brottslighet som ger mer än tio års fängelse.¹²⁰

Gången för ett mål att nå Supreme Court är som följer. Appeal Court fattar ett beslut vilket kan överklagas till Regional Appeal Court. Regional Appeal Court beslutar i överklagande från den regionen den verkar i. För att ett ärende ska tas upp i Supreme Court krävs prövningstillstånd, vilket ges i prejudicerande fall.¹²¹

Lagen i Somaliland gör ingen skillnad på olika klaner eller grupper.¹²²

Ett ärende kan sluta på tre olika sätt. 1/ En domstol kan döma till fängelse (men förövaren släpps ut om dennes klan betalar diya). 2/ Offrets familj kan välja att förlåta förövaren vilket bland annat innebär att förövarens klan inte behöver betala diya. 3/ En överenskommelse mellan klanerna leder till att

¹¹³ Mohamed Dheeg, Mohamed, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹¹⁴ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

¹¹⁹ Juridisk expert, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²⁰ Rättens ordförande, Supreme Court Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²¹ Rättens ordförande, Supreme Court Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²² Ahmed Aden, Mohamed, Chairperson Standard Committee, samtal i Hargeisa 2012-06-16

diya betalas till offrets klan.¹²³ Om offret väljer att förlåta har regeringen ändå en viss straffrätt.¹²⁴

Enligt sharia är *suluh*, försoning, tillåtet. När ett fall slutar i *suluh* kommer ingen och klagar. I mål som avslutas i domstol är det alltid en part som är missnöjd och den andra nöjd.¹²⁵

Domar gällande mord och terrorism som ger dödsstraff kräver ett slutligt beslut från presidenten. I straffskalan för såväl mord som terrorism finns även tidsbegränsade straff.¹²⁶ Rättens ordförande vid Supreme Court i Hargeisa uppgav att uppsåtligt mord där förövaren är straffrättsligt ansvarig, dvs. vid sina sinnens fulla bruk, kan vederbörande bli straffad med döden.¹²⁷

Dödsstraff hanteras på en speciell enhet på shariadomstolen. När åtalet gäller mord tillämpas i de flesta fall sharialagen, det är offret som väljer lag.¹²⁸ När domstol dömer till dödsstraff skickas det skrivna godkännandet om dödsstraffet från familjen, domen och en handling från Supreme Court till presidenten. Somalilands president undertecknar för att sedan skicka domen till Supreme Court. Supreme Court gör inte någon ny prövning utan skickar domen till den domstol som inledningsvis har tagit beslutet.¹²⁹ Presidenten undertecknar ofta dödsdomar. Verkställandet av domarna är en fråga för klanen. Den dömda skjuts på offentlig plats, några som är dömda till dödsstraff är fortfarande i fängelse. Det finns inte någon statistik. Attorney General vid shariadomstolens rättsväsen i Hargeisa uppgav att på två år har två dödsdomar skickats därifrån till presidenten. Attorney General är inte säker på om domarna är verkställda ännu eller inte.¹³⁰ Rättens ordförande vid Supreme Court i Hargeisa uppgav att han arbetat i den funktionen under ett års tid och under det året har inga verkställigheter av dödsstraff ägt rum.¹³¹

Ärenden som inbegriper Al Shabaab eller på annat sätt är ett hot mot staten hanteras alltid inom det sekulära polis- och domstolsväsendet. Klanen kan inte förhandla så att en person som dömts till ett sådant brott släpps ur fängelset. Klanen kan bara ingripa om den kan lösa problemet och klanen kan inte få en anhängare till Al Shabaab att sluta, vilket skulle påverka respekten för klanen.¹³²

¹²³ Mohamed Jama, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²⁴ Attorney General, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²⁵ Haj Abdikarim Hussein (Haj Abdurabe), Talesperson i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹²⁶ Attorney General, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²⁷ Rättens ordförande, Supreme Court Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²⁸ Attorney General, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹²⁹ Rättens ordförande, Supreme Court Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹³⁰ Attorney General, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹³¹ Rättens ordförande, Supreme Court Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹³² Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

4.4.3. Lifos kommentar

Lifos förtydligar den inhämtade informationen ovan. När en överenskommelse enligt xeer är uppnådd mellan klaner ska offret eller offrets manliga företrädare godkänna överenskommelsen. Det är dock klanäldste som i ett tidigare skede i processen kan besluta om ett fall ska tas ut från domstol eller inte. Lifos vill dock också peka på det faktum att Somalia är ett samhälle med en lång tradition av sedvanerätten xeer, där mellan klaner bilaterala muntliga avtal görs. Möjligheten att överenskommelser görs som avviker från gängse bestämmelser ska inte uteslutas.

4.4.4. Militärdomstolar

Militärdomstolar nämns i konstitutionen och har sin egen hierarki och egna åklagare. Det finns en första instans, en överinstans (appellationsdomstol) och en högsta instans. Militärdomstolarnas första instans finns i varje region liksom även överinstansen (appellationsdomstolen). Högsta instans finns i Hargeisa. De flesta domarna har tidigare varit domare i Republiken Somalias militärdomstol. De har en juridisk bakgrund och ett militärt synsätt. Militärdomstolarna har sin egen processordning.¹³³

Militärdomstolar är bara till för militära beväpnade styrkor inklusive polisen och paramilitära styrkor och ska handha ärenden mellan militärer. Området är ifrågasatt och omtvistat och det råder oklarhet vilken jurisdiktion som gäller om en civil dödar en militär. Om en militär begått ett brott i tjänsten mot en civil, t.ex. en våldtäkt, faller ärendet under militärdomstolens jurisdiktion.¹³⁵

Klanan kan inte direkt ingripa i mål som handhas av militärdomstolarna men kan blanda sig i. Om en militär skjuter någon till döds kan hans klan betala diya – regeringen betalar inte diya. Det är väldigt ovanligt att klanan blandar sig i ärenden som handhas av militärdomstolarna.¹³⁶

4.4.5. Kvinnor

I domstol råder likhet inför lagen. Det är t.ex. upp till personen själv att bestämma om man representerar sig själv eller representeras av någon annan, t.ex. en advokat. Detta gäller även kvinnor.¹³⁷ En medlem i Guurti uppgav att kvinnor skäms att konfrontera domstolen och därför föredrar att bli representerade av en manlig släkting eller en kvinnlig advokat.¹³⁸

¹³³ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹³⁵ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹³⁶ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹³⁷ Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹³⁸ Abdi Hussein, Adam, konsult, Secretary of Foreign Standing, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Det är inte vanligt att kvinnor frihetsberövas, men de kvinnor som har frihetsberövats hålls separerade från män. På ett ställe finns ett särskilt kvinnofängelse.¹³⁹

Det finns en lag som förbjuder våld av alla slag men ingen lag som uttryckligen förbjuder våld i hemmet och det är kulturellt accepterat att maken slår sin hustru.¹⁴⁰

4.4.6. Barn

Det finns ingen lag som uttryckligen förbjuder föräldrarna att slå sina barn och det är kulturellt accepterat med barnaga.¹⁴¹ En internationell organisation (K) uppgav att i somaliska familjer har man en vänlig attityd till barnen och att det normalt inte förekommer våld mot barnen i familjen. Uppfattningen om vad som är våld kan dock vara annorlunda jämfört med t.ex. Sverige.¹⁴² En internationell organisation (B) känner inte till många rapporterade fall av barnmisshandel.¹⁴³ Ett barn kan inte skyddas från sina föräldrar. Lagen i Somaliland tillåter att föräldrar sätter sina barn i fängelse för att barnet varit olydigt. Det är inte så vanligt men det förekommer och barnen kan hållas i fängsligt förvar i fyra – fem dagar.¹⁴⁴ En internationell organisation (I) uppgav dock att ett stort antal barn sitter fängslade i flera år sedan deras föräldrar satt dem i fängelse.¹⁴⁵

Lärare i skolan kan slå sina elever eftersom det inte uttryckligen är förbjudet. Barnaga i skolan förekommer framförallt i Koranskolor där lärarna inte är utbildade.¹⁴⁶

En internationell organisation (I) exemplifierar med ett fall där en åttaårig flicka togs till polisstationen för att hon kastat en sten som träffade ett annat barn så illa att det andra barnet dog. Flickan är frihetsberövad för sin egen säkerhets skull och har vid Lifos besök i Hargeisa varit det i tre till fyra månader.¹⁴⁷

Det finns ett specifikt ungdomsfängelse, Mander Prison Juvenile, varifrån det rapporterats om sexuellt våld.¹⁴⁸

Det finns ingen specifik lag i Somaliland som skyddar minderåriga flickor från tvångsäktenskap. Vill man rädda en flicka som riskerar ett sådant äktenskap handlar det om att förhandla med och vädja till flickans far och flickans blivande make. Det är vanligt att föräldrarna använder våld mot en

¹³⁹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴⁰ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴¹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴² Internationell organisation (K), samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁴³ Internationell organisation (B), samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴⁴ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴⁵ Internationell organisation (I), samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴⁶ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴⁷ Internationell organisation (I), samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁴⁸ Internationell organisation (I), samtal i Hargeisa 2012-06-13

flicka, som lämnat sin make och återvänt till föräldrahemmet, i syfte att flickan ska gå tillbaka till sin make.¹⁴⁹

4.4.7. Minoritetsgrupper

I praktiken kan minoritetsgrupper, som t.ex. midgan, och svaga klaner ingripa och ta fall ut från domstol. Det är inte någon skillnad i deras möjlighet att göra det och de starkare klanernas möjligheter.¹⁵⁰

4.4.8. Internflyktingar

Det finns en lagstiftning som ger personer från södra och centrala Somalia rätt att stanna i Somaliland.¹⁵¹ Somaliland tar vid återresa från t.ex. Europa endast emot personer hemmahörande i Somaliland.¹⁵²

Om en person från södra och centrala Somalia begår ett brott får denne gå igenom domstolssystemet som vem som helst. De kan inte bli utvisade, de är somalier och betraktas som goda grannar. Enligt inrikesministeriet finns ingen diskriminering mot personer från södra och centrala Somalia. Om en person från södra och centrala Somalia är offer för ett brott är rättssystemet öppet för dem.¹⁵³

Det är inte möjligt för utlänningar att ta ut ett mål från domstolen, utan det är endast en möjlighet för somaliländare.¹⁵⁴ Personer från södra och centrala Somalia betraktas som utlänningar (foreigners) och har samma rättigheter som andra utlänningar.¹⁵⁵

4.5. Lifos kommentar

Lifos vill peka på skillnaden i xeer jämfört med den sekulära lagen i synen på dödande. Inom xeer görs ingen skillnad om någon dödsats med uppsåt eller av en olyckshändelse. Inom den sekulära lagen lägger man däremot vikt vid motivet och orsaken till en persons död när man bedömer påföljden, vilket får till följd att man skiljer på t.ex. mord, dråp och vållande till annans död.

5. Klansystemet

5.1. Generellt

Lifos hänvisar inledningsvis till annan rapportering för att få information om klansystemet och sedvanerätten xeer som sådan, t.ex. Joakim Gundels *The predicament of the Oday The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia*. Lifos vill dock här kort peka på att det som benämns klanskydd, dvs. en individs möjlighet till skydd av sin

¹⁴⁹ Medarbetare vid CCBRS, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁵⁰ Internationell organisation (K), samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁵¹ Ministry of Interior, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁵² Ministry of Resettlement Rehabilitation and Reconstruction (MRR&R), samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁵³ Ministry of Interior, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹⁵⁴ Mohamed Dheeg, Mohamed, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁵⁵ Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

klan mot våld, främst handlar om att individen tillhör en klan som exempelvis genom militär styrka kan verka avskräckande på en eventuell angripare. Straffen inom klansystemet är kollektiva och det är den diyabetalande subklan¹⁵⁶ som individen tillhör som betalar diya om en klanmedlem orsakat dödsfall eller skada mot en person i en annan klan. Det är också den diya-betalande subklanen tillsammans med offrets familj som tar emot sådan betalning då offret finns inom eller skadan skett mot klanen. Den diyabetalande subklanen har också traditionellt bistått klanmedlemmarna i ekonomiskt trångmål.¹⁵⁷ Den somaliska sedvanerätten, *xeer*, bygger på bilaterala avtal mellan framförallt de diya-betalande subklanerna vilket innebär att *xeer* är i ständig förändring.¹⁵⁸

5.2. Generellt från utredningsresan i juni 2012

En internationell organisation (D) uppgav för Lifos i juni 2012 att det somaliska klansystemet bygger på tillit. Exempelvis säljs saker från Mogadishu i Luuq i regionen Gedo. Sakerna byter då ägare på vägen mellan Mogadishu och Luuq och pengarna byter ägare på samma sätt i andra riktningen. Bryts kedjan där varorna eller pengarna hanteras bryts också tilliten. En bruten tillit hanteras med hämnd genom död.¹⁵⁹

Paul Kellett uppgav att klanskydd fungerar vid kriminalitet och familjeangelägenheter. Om det fungerar i förhållande till Al Shabaab beror på subklanen och de kopplingar den har. Tillhör man klanen abgal har man en koppling till president Sheikh Sherif Sheikh Ahmed som är från den klanen.¹⁶⁰ En internationell organisation (E) uppgav att klanskyddet finns och alltid har funnits. På slutet accepterade även Al Shabaab klanskyddet genom att de drog sig tillbaka och klanerna trädde fram och markerade sin position. En del klaner är allierade med Al Shabaab eller är i vart fall pro-Al Shabaab medan andra är allierade med TFG.¹⁶² Klansystemet erkänner inte TFG utan det är subklanerna som är grunden i klanskyddet.¹⁶³

Det är väldigt svårt att säga om somalierna har ett klanskydd eller inte.¹⁶⁴ En internationell organisation (E) uppgav att klanskyddet fungerar ganska väl i Mogadishu.¹⁶⁵ Hibo Yassin och Zakaria Mohamed Sheikh Yusuf uppgav att på något sätt är man beroende av sitt klanskydd. Tidigare var det stora klaner och miliser som gav skydd. Sedan förändrades situationen 2007 i och

¹⁵⁶ Diya är blodskompensation som betalas från en diyabetalande subklan till en annan. Den diyabetalande subklanen är den nivå av underklan som är kollektivt ansvarig för sin underklans säkerhet och har skyldighet att kompensera andra underklaner för skada som den egna underklanen åsamkat dem.

¹⁵⁷ Landinfo, *Temanotat Somalia: Beskyttelse og Konfliktløsningsmekanismer*, s. 5f, 2012-07-06

¹⁵⁸ Gundel, Joakim, *The predicament of the Oday The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia*, 2006-11-01

¹⁵⁹ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁶⁰ Kellett, Paul, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁶² Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁶³ Kellett, Paul, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁶⁴ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁶⁵ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

med att Al Shabaab tog större delen av södra och centrala Somalia och i och med det avväpnade de största klanerna och miliserna. Under åren 2009 – 2010 var det minoritetsklanernas era. Klanskyddet är beroende av tillit. Stabiliteten i klanskyddet finns inte längre. Klanen skyddar om man har kontakter till en mäktig person. Om den personen är från klanen är det ett mervärde.¹⁶⁷ Somali Women Development Center uppgav att klanskyddet fungerar om man kan identifiera förövaren. Gemene man går hellre till klanen än till polisen. Även om man kan identifiera förövaren är man sällan beredd att gå vidare med ärendet, beroende på stigma och rädsla. Det är ett stigma att ta ett ärende till polisen. Ungefär 80% av ärendena drivs inte vidare inom polis- och domstolsväsendet.¹⁶⁹

En internationell organisation (D) uppgav att somaliernas huvudsakliga skydd är klanen och de respekterar klanskyddet.¹⁷⁰ En internationell organisation (E) uppgav att så länge man befinner sig i sin by eller det område där klanen finns fungerar klanskyddet.¹⁷¹

När en fråga om blodspillan där någon dödats hanteras inom klansystemet och man diskuterar en överenskommelse om diyabetalning är orsaken till blodspillan oväsentlig. Man skiljer inte på mord, dråp eller vållande till annans död.¹⁷²

5.3. Mogadishu

Klanen har betydelse i Mogadishu. Du kan röra dig i men inte bo i områden där ens klan inte finns. Klanen har och har alltid haft betydelse i Mogadishu. Al Shabaab misslyckades med att ta bort klansystemet.

Klandispytmekanismerna finns på plats vid kriminalitet och familjedispyter. Om problemet gäller ett hot från Al Shabaab kan klanen blanda sig i.¹⁷³

Situationen i Mogadishu har förändrats och det finns inte anledning att vara rädd för att man kommer från en stor och mäktig klan. President Sheikh Sharif Sheikh Ahmed (hawiye – abgal) och talmannen Sharif Hassan Sheikh Aden (rahanweyne) kan dra i trådarna och få saker att hända.

Premiärminister Abdiweli Mohamed Ali har inte män från sin klan darood på plats i Mogadishu utan skyddas av AMISOM. Klanen hawiye – abgal har makt i Mogadishu och utifrån abgalklanen fungerar klanskyddet.¹⁷⁵ En internationell organisation (G) uppgav att klanen inte har betydelse i Mogadishu för gemene man när det gäller kriminella förseelser. Däremot har den betydelse när det gäller makt och inflytande, som en problemlösare och som en del i politiken.¹⁷⁶ Äldste från hawiye uppgav att klanen inte kan ge skydd åt individen. Hotet kan komma från samma klan, även din bror kan döda dig. Däremot om ett brott begåtts av någon som inte är medlem i Al

¹⁶⁷ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁶⁹ Somali Women Development Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

¹⁷⁰ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁷¹ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁷² Mohamed Jama, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁷³ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁷⁵ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁷⁶ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

Shabaab, kan frågan lösas mellan klanerna, och på så sätt kan klanen ge ett visst skydd. När det gäller hot från Al Shabaab är det annorlunda, det finns inget sätt att spåra förövaren.¹⁷⁷ Abdi Mohamed Ismail vid Radio Shabelle uppgav att klanskyddet inte används i Mogadishu om det pågår en strid. Dödas en person av en annan klan löser inte klanerna problemet genom medling utan genom hämnd.¹⁷⁸

Invånarna i Mogadishu kan fortfarande sin klantillhörighet och var de kommer från, även mycket unga personer kan detta. Det är en viktig identitetsreferens och man kan klanen många generationer tillbaka.¹⁷⁹

En internationell organisation (E) uppgav att har man inte någon familj i Mogadishu har man inget klanskydd.¹⁸⁰ En internationell organisation (D) uppgav att klansystemet är svagare nu men fungerar fortfarande.¹⁸¹

En internationell organisation (G) uppgav att Mogadishu är en ganska homogen stad som inte är så klanbaserad. Man använder dock klanen men i slutändan handlar det om familj och släkt och vem som kontrollerar territoriet.¹⁸²

Äldste är inte viktiga för stabiliteten i Mogadishu, annat än sommaren 2012 inför övergångsperiodens slut. Sedan kommer deras roll i staden att försvinna ut i periferin igen.¹⁸³

I Mogadishu har intresset för investeringar i mark och byggnader satt fokus på frågan vem som äger marken och husen i staden. Många av dessa hus har stått övergivna i årtal, andra människor än ägarna har flyttat in – ibland i omgångar. En internationell organisation (D) uppgav dock att man vet vem som äger husen och somalierna har inte något problem med ägandefrågan. Generellt i Somalia med sin nomadkultur tillhör landet alla, även om enskilt ägande finns utmed floderna Shabelle och Juba och när det gäller hus i städerna. Tvister om äganderätten löses inom klansystemet.¹⁸⁴

5.3.1.Kvinnor

Kvinnor utan manligt nätverk saknar klanskydd och är inte säkra under sådana förhållanden.¹⁸⁵ Kvinnor förflyttar sig i vardagen från en plats till en annan ensam, utan manligt sällskap. Klanskyddet följer inte med dig när du befinner dig i en farlig situation såsom t.ex. går på latrinen när det är mörkt. Ett överfall kan hända när som helst men är vanligare på natten.¹⁸⁶

¹⁷⁷ Äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-08

¹⁷⁸ Mohamed Ismail, Abdi, Radio Shabelle, samtal i Mogadishu 2012-06-10

¹⁷⁹ Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁸⁰ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁸¹ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁸² Internationell organisationsn (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁸³ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁸⁴ Internationell organisation (D) samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁸⁵ Kellett, Paul, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁸⁶ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

Klansystemet och den somaliska sedvanerätten, *xeer*, är i sig en risk för kvinnor. Det är ett helt patriarkaliskt system och systemet är i sin helhet ett hot mot kvinnor.¹⁸⁷ Somali Women Development Center uppgav att kvinnor som söker upprättelse då de utsatts för våld i hemmet vanligen tar sina ärenden via *xeer* och klanen och inte via polisen. När kvinnan vänder sig till klanen får hon höra att hon ska respektera sin make och det blir ofta ingen medling. Somali Women Development Centers slutsats är att klanen inte skyddar kvinnan mot våld i hemmet.¹⁸⁸

5.3.2. Internflyktingar

Mogadishu kan ses som ett stort internflyktingläger, där det även inom olika internflyktingsbosättningar finns olika områden för olika klaner eller minoritetsgrupper där det också finns egna ledningsstrukturer med egna ledare. Det somaliska samhället har en stark muntlig tradition och man känner till varandra. Systemet för internflyktingarna är dock mycket svagt och man har inte samma säkerhet som de som har hemvist i staden. En annan anledning till internflyktingarnas svaga klanskydd är att det är flest kvinnor som bor i internflyktinglägren. Männerna finns i olika miliser, är dödade i strider eller är kvar i hemområdet någonstans i Somalia för att ta hand om boskap mm.¹⁸⁹ Bland internflyktingarna är personer från minoritetsgrupper överrepresenterade.¹⁹⁰

I internflyktinglägren i Mogadishu bor en blandning av människor från olika klaner och minoritetsgrupper. Ibland finns flera från en klan än en annan i ett läger, ibland hänger internflyktingarna ihop klanvis i lägren. Det spelar dock ingen roll ur skyddshänseende eftersom de är obebäpnade, vilket leder till att övergreppen sker oavsett om de bor tillsammans med sin klan eller inte. I Mogadishu är personer som tillhör klanen *rahanweyne* och andra människor som kommer från andra regioner mer utsatta.¹⁹²

5.4. Södra och centrala Somalia – områden från vilka Al Shabaab drivits bort

De klaner som president Sheikh Sharif Sheikh Ahmed (*hawiye* – *abgal*) och talmannen Sharif Hassan Sheikh Aden (*rahanweyne*) tillhör har mera inflytande och makt. Om man exempelvis kommer från *hawiye*klanen *abgal* har man möjlighet att få besöka presidenten direkt. Det kan inte sägas vara klanskydd i traditionell mening, men man kan inte heller säga att det inte är det.¹⁹³ Klanskyddet fungerar för den som tillhör en klan med en inflytelserik klanmedlem. Skyddet är kopplat till makt. Klanen kan vara en maktfaktor men det finns också andra maktcentra såsom t.ex. AMISOM, Etiopien och Kenya genom sina arméer i Somalia och NSA. Maktcentra kan också

¹⁸⁷ Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁸⁸ Somali Women Development Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

¹⁸⁹ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁹⁰ Medarbetare vid AMISOM, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁹² Somali Women Development Center, samtal i Nairobi 2012-06-10

¹⁹³ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

använda klanen för att få inflytande. Kenya och Etiopien har använt två subklaner till klanen ogaden på toppnivå. Det innebär att de som befinner sig i de områdena och tillhöra klanen ogaden kan få tillgång till klanskydd, men inte andra som tillhör andra klaner.¹⁹⁵

Al Shabaab utnyttjade framgångsrikt befintliga sprickor i klanstrukturen. Nu efter att Al Shabaab drivits bort är svaga klaner återigen svaga. Klanbaserade befälhavare som under Al Shabaabs tid i området använt sig av Al Shabaabs namn för att föra fram egna intressen smälter efter Al Shabaabs tillbakadragande åter in i klanen.¹⁹⁶

I områden i södra och centrala Somalia från vilka Al Shabaab drivits bort fungerar klanskyddet i viss utsträckning. Det kan t.ex. vara så att du på en viss ort endast har tillgång till klanskydd om du tillhör en viss klan.¹⁹⁷

Äldste kan lösa problem som uppstår på traditionellt vis. De flesta är nomader och bor på landsbygden.¹⁹⁸ Regeringen når inte ut till den nivån av samhället utan där är det äldste och religionen. Sedan krigsherrarna Ahmadi och Aideed kom in på scenen på 1990-talet har äldste använts i krigsherrarnas tjänst. Unga beväpnade miliser började hata äldste. De flesta klaner är inte beväpnade men har inte heller gjort sig av med sina vapen utan har gömt dem.²⁰⁰

En internationell organisation (D) uppgav att klanskydd inte kan skydda dig mot extern aggression, som t.ex. könsbaserat våld mot kvinnor, men kan ge ett socioekonomiskt skydd. Samma organisation uppgav att det socioekonomiska skyddet, att den som har något delar med sig till den som inte har, finns i regionen Gedo och exemplifierade med staden Luuq, men finns även in lägren i Mogadishu. Låt säga att 100 matpaket delas ut i ett internflyktingläger så omfördelas detta av de som bor där så att det blir 200 matpaket så att matpaketen kommer fler i lägret till nytta.²⁰¹

Bay och Bakool

Al Shabaab lämnar städerna i dessa regioner men kontrollerar fortsatt områdena utanför städerna. TFG är de som går in i städerna och driver undan Al Shabaab men det är ofta klanmiliser som försvarar området.²⁰²

Hiiran

I Beledweyne har den som tillhör klanen hawadle tillgång till klanskydd, men inte andra.²⁰³

¹⁹⁵ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁹⁶ Medarbetare vid AMISOM, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁹⁷ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

¹⁹⁸ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

²⁰⁰ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

²⁰¹ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

²⁰² Medarbetare vid AMISOM, samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁰³ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

5.4.1. Kvinnor

I Gedo finns grupper som stöder offer för könsbaserat våld. Klanen har sina egna sätt att straffa förövarna. Kvinnor som drabbas av könsbaserat våld är stigmatiserade och uppsöker inte sjukhus.²⁰⁴

5.4.2. Minoritetsgrupper

I södra Somalia är bantu integrerade i samhället. Det är inte något våld riktat specifikt mot minoritetsgrupperna just nu.²⁰⁶

5.5. Södra och centrala Somalia – områden som kontrolleras av Al Shabaab

I de områden som kontrolleras av Al Shabaab fungerar inte klanskyddet. Al Shabaab och dess medlemmar är dock under beskydd av Al Shabaab.²⁰⁷

5.6. Puntland

Regeringen i Puntland försöker använda sig av traditionella äldste i sitt arbete med säkerhet och att ordna debatter. Äldste får gåvor av regeringen i form av fordon och kontanter. När regeringen tar hand ordentligt hand om klanerna, genom att ge saker till äldste, känner sig klanen väl omhändertagen. Det förekommer att äldste som inte känner sig väl omhändertagna av regeringen spolierar regeringens arbete. Regeringen faciliterar och organiserar förhandlingar för klanerna så att klanerna kan slutföra överenskommelser. Exempelvis var det en klankonflikt som ledde till många döda som regeringen tillsammans med traditionella äldste lyckats lösa genom en överenskommelse mellan klanerna. Regeringen tar också hjälp av äldste när de behöver övertyga samhället i en fråga.²⁰⁸

Äldste i klanen har mycket makt och inflytande. De förhandlar å klanens vägnar för regeringspositioner. De flesta beslut som tas går genom äldste och äldstes uppgift är att upprätthålla fred och stabilitet. På så sätt har klansystemet underlättat för Puntlands regering att fungera. Parlamentarikerna är valda av äldste och varje klan har sin lokala politiker.²⁰⁹

Regeringen i Puntland har genomfört ett arbete för att medvetandegöra äldste om individens rättigheter, att varje individ har rätt till skydd.²¹⁰

Samtliga, även de från sårbara och utsatta grupper, föredrar att fall behandlas av klanen inom xeer jämfört med att det skulle handhas av polis- och domstolssystem.²¹¹ Det leder till att majoriteten av fallen tas om hand av

²⁰⁴ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

²⁰⁶ Internationell organisation (E), samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁰⁷ Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

²⁰⁸ Ministry of Interior, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²⁰⁹ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²¹⁰ Ministry of Interior, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²¹¹ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

klanerna. Klansystemet är mäktigare än rättssystemet.²¹² På landsbygden är det i princip uteslutande klanerna som löser de problem som uppstår.²¹³

Är det två starka klaner som möts i förhandlingar finns ingen anledning att gå till domstol. Om en utsatt person rapporterat att en mäktig person begått ett brott mot denne kommer den mäktiga personen att ge sig på den utsatta personen som rapporterat honom. Detta är framförallt vanligt i våldtäktsmål.²¹⁴

Klanerna förhandlar och kommer överens om ett beslut som de sedan tar till domstol som skriver under överenskommelsen.²¹⁵ Förhandlingar om diya följer sharialagarna och kan sluta på tre olika sätt. 1/ Förövarens klan betalar diya till offrets klan. 2/ Förövaren blir dödad. 3/ Förövaren blir friad (förlåten).²¹⁶ Om klanerna kommer överens om att diya ska betalas är överenskommelsen slutgiltig när den slutits. Om klanerna kommer överens om att förövaren antingen ska frias (förlåtas) eller dödas ska presidenten i Puntland underteckna överenskommelsen.²¹⁷

En förövare som kommer från klan och blivit tagen i fängsligt förvar kan släppas ut om hans klan begär det.²¹⁸

Offret måste försörja den frihetsberövade förövaren under den tid denne är arresterad. Döms sedan förövaren till fängelse är det staten och förövarens familj som försörjer honom.²¹⁹

Det händer att klanerna kommer överens om att en person, en förövare, ska dödas. Det är offrets pappa som verkställer beslutet. En representant för OCHA i Boosaaso uppgav att senast det hände var ett halvår innan Lifos besök i Boosaaso i juni 2012. Stora klaner tenderar skjuta förövaren vilket orsakar mycket dödande. Vid Lifos besök uppgavs att det nyligen varit två klaner i konflikt med varandra vilket innebar att 250 personer blev dödade. Det förekommer ingen förhandling om förövarens sida fattar mindre kloka beslut, utan då blir det i stället strid.²²⁰ En medarbetare vid Norwegian Refugee Council i Boosaaso uppgav att det blir allt vanligare att klanen överlämnar den som dödat till offrets klan så att offrets klan kan hämnas genom att döda. Detta gör förövarens klan för att man inte vill att konflikten ska eskalera. Offrets klan har alltid möjlighet att återlämna förövaren till dennes klan och få till en förhandling om diyabetalning i stället.²²¹

²¹² Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²¹³ Mohamed Ismail, Abdirizak, ställföreträdande säkerhetsminister, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²¹⁴ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²¹⁵ Mohamed Ismail, Abdirizak, ställföreträdande säkerhetsminister, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²¹⁶ Abdullahi Ali, Abdinasir, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²¹⁷ Äldste i Bari, samtal i 2012-06-17

²¹⁸ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²¹⁹ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²²⁰ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

²²¹ Medarbetare vid Norwegian Refugee Council, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Om man i överenskommelsen mellan klanerna kommer överens om att förövaren ska dödas men inte hittar vederbörande tar man en annan viktig person i dennes klan, t.ex. en affärsman. Det är bara män över femton års ålder som kan komma ifråga.²²² Det finns ingen möjlighet att överklaga en överenskommelse mellan klanerna men det finns en möjlighet att klanerna träffar en ny överenskommelse. Mohamud Osman Mohamed, domare vid shariadomstol, uppgav vid samtal i juni 2012 att i Boosaaso ett år tidigare avbröts en avrättning efter att klanerna träffat en ny överenskommelse.²²³

Vid en överenskommelse om diyabetalning är värdet för ett mord normalt sett 100 kameler. En kamel kostade i juni 2012 ungefär 200 USD. Av en diyabetalning på 100 kameler går 15-20 kameler till offrets familj och resterande delas inom den diyabetalande subklanen. Det förekommer också att vid ett mord ska betalas 100 kameler samt en brud. Det är förövarens syster som får gifta sig med någon i offrets klan. Hon har egentligen inget val men om hon vägrar får en annan kvinna genomföra giftermålet. Det är en gammal somalisk tradition med tvångsäktenskap som nu börjar förändras i urbana områden.²²⁴

Då en person döds frihetsberövas först förövaren. Därefter påbörjas förhandlingarna mellan klanerna. Om förhandlingarna slutar med att förövarens klan ska betala diya blir fängelsestraffet tre år. Ska ingen diya betalas blir fängelsestraffet tio år. Enligt Mohamud Osman Mohamed, domare vid shariadomstol, kan förövaren inte släppas ur fängelset när klanen förhandlat färdigt utan det kommer att bli ett fängelsestraff även om det finns en överenskommelse om diyabetalning mellan klanerna.²²⁵ Abdiafit Ali Yusuf, domare vid shariadomstol, uppgav att på landsbygden kan klanerna släppa förövaren när förhandlingen om diyabetalning är avslutad. Där fungerar klansystemet som traditionella domstolar inom xeer.²²⁶

En överenskommelse om diyabetalning mellan klanerna är slutlig och går inte att överklaga.²²⁷

Om förövaren som ska dödas är försvunnen måste de anhöriga till förövaren hitta honom inom en viss utsatt tidsram. Om han inte dyker upp då förhandlar äldste med hans släktingar. Leder förhandlingarna inte till att förövaren kommer fram får någon annan person i hans familj som har en

²²² Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²²³ Osman Mohamed, Mohamud, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²²⁴ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

²²⁵ Osman Mohamed, Mohamud, ordförandedomare, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²²⁶ Ali Yusuf, Abdiafit, generaldirektör för Leaders Network HASAN och före detta guvernör i regionen Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²²⁷ Mohamed Ismail, Abdirizak, ställföreträdande säkerhetsminister, samtal i Boosaaso 2012-06-18

mycket viktigt position ta hans plats och kommer att dödas. Det är ett förfaringsätt som är accepterat i sharia.²²⁸

Om en person från Mogadishu i Boosaaso dödar en person som kommer från Hargeisa talar äldste i Boosaaso med såväl äldste i Mogadishu som äldste i Hargeisa. Äldste i Mogadishu och Hargeisa kommer till Boosaaso där brottet begicks för att förhandla om diya. Överenskommelsen som nås tas skriftligen till domstolen i Boosaaso.²²⁹

5.6.1.Kvinnor

Kvinnor från en stor klan har ett skydd från sin klan mot t.ex. våldtäkter. Kvinnor från minoritetsgrupper eller som är internflyktingar saknar det skyddet.²³⁰

En stark klan kan hjälpa till att söka upprättelse för en våldtagen kvinna men bara om förövaren är tillfångatagen. Våldtäktsmannen kan vara vem som helst, t.ex. en polisman eller någon från den egna klanen.²³¹ Våldtäkter rapporteras dock inte så ofta eftersom det är stigmatiserande att ha blivit utsatt för en våldtäkt. Det är att rekommendera att ta ärendet till domstol, men det görs inte så ofta eftersom mot bakgrund av den skam som våldtäkt är förknippad med vill inte familjerna att våldtäkten ska bli allmänt känd. Det är inte vanligt att den våldtagna flickan måste gifta sig med våldtäktsmannen. Det kan hända att compensation sker på annat sätt, t.ex. att flickans pappa kompenseras genom att få mark.²³²

En kvinna som föder ett utomäktenskapligt barn är stigmatiserad, men får fortfarande skydd av sin klan eftersom det inte finns någon annan som kan göra det. Graviditeten behandlas dock som en dold hemlighet som inte ens grannarna vet om genom att den gravida kvinnan hålls dold inom familjen.²³³ Äldste i Bari uppgav dock att en kvinna kan stötas bort från klanen om hon är våldtagen eller blivit gravid som ogift. Män kan dock inte stötas bort från klanen.²³⁴

Det är inte lagligt att slå sin fru men domstolen uppger dock att ingen ska ingripa om så sker eftersom en man har rätt att slå sin hustru. Det är kulturellt accepterat. Det får dock inte gå till överdrift, vilket exemplifieras med svåra fall där maken bränt sin hustru med hett vatten. Klansystemet och xeer gynnar dock mannen på kvinnans bekostnad.²³⁵

Lifos noterar att uppgifterna om huruvida en kvinna som föder ett utomäktenskapligt barn stöts bort från klanen, och därmed förlorar sitt

²²⁸ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-17

²²⁹ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-17

²³⁰ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

²³¹ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²³² Medarbetare vid Norwegian Refugee Council, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²³³ Ali Yusuf, Abdiafit, domare från shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²³⁴ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-17

²³⁵ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

klanskydd, eller inte är motstridiga. Med beaktande av att de som lämnat uppgifterna är äldste, just de som också har inflytande i den frågan, konstaterar Lifos att det kan finnas tillfällen när klanen fattar ett annat beslut men att det inte förekommer att kvinnor stöts bort från klanen om de våldtagits eller blivit gravida som ogifta.

5.6.2. Barn

Enligt ett kvinnligt nätverk baserat i Puntland är det inte lagligt att slå sina barn. En örfil anses dock inte vara våld. Våld är ovanligt och inte accepterat. Det har lett till att man nu säger att barn är så odisciplinerade. Föräldrar skriker i stället på sina barn.²³⁶

5.6.3. Minoritetsgrupper

Minoritetsgrupper såsom midgan och bantu har inte medel att förhandla men vissa grupper/strukturer kan förhandla. Vid händelse av våldtäkt finns det i praktiken inget att göra om det är en person från en minoritetsgrupp som blivit utsatt.²³⁷ Båda parter, från såväl minoritetsgrupp som klan, kommer till förhandlingsbordet men klanen står starkare i förhandlingen.²³⁸ En representant för OCHA i Boosaaso uppgav att minoritetsgrupper som t.ex. midgan och bantu saknar klanskydd. Madhiban är knutna till större klaner och får vanligen del av klanskyddet.²³⁹

5.6.4. Internflyktingar

Om en dispyt som uppkommer mellan en person från södra och centrala Somalia som lever som internflykting i Puntland och en person från klan i Puntland löses inom klansystemet har klanen från Puntland större makt och inflytande. Personer från södra och centrala Somalia har sina egna äldste men de är inte så starka.²⁴⁰ En representant för OCHA i Boosaaso uppgav att internflyktingar saknar klanskydd. Särskilt problematiskt är det för internflyktingar med ursprung i södra och centrala Somalia. De ges inte så mycket uppmärksamhet och en förövare som begått ett brott mot någon av dem är svår att identifiera och fånga. Internflyktingarna från södra och centrala Somalia bor i kluster men är trots det inte så starka. De försöker lyfta problem som grupp över klangränserna, men är som grupp inte accepterade som klan.²⁴¹

Det finns också internflyktingar som är integrerade i värdsamhället genom äktenskap och därigenom har tillgång till klansystemet. Det beror på individens situation om denne har tillgång till klansystemet eller inte.²⁴²

²³⁶ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²³⁷ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²³⁸ Medarbetare vid Norwegian Refugee Council, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²³⁹ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal 2012-06-19

²⁴⁰ Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

²⁴¹ Representant för OCHA i Boosaaso, samtal 2012-06-19

²⁴² Medarbetare vid Norwegian Refugee Council, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Om båda parter, såväl internflyktingen som parten från klan, är överens kan man ta fallet till en grupp äldste som tar över fallet. De äldste är då neutrala i förhållande till båda sidor. Ärendet tas då till förövarens klan och det bestäms tid för möte för förhandlingar.²⁴³

5.7. Somaliland

Det finns ingen typ av ärende som inte klanen kan ingripa i, dock är ärenden som inbegriper Al Shabaab eller annat hot mot staten undantaget som bekräftar regeln. Hot mot staten hanteras inom rättssystemet (polis och domstolar) och inte inom xeer.²⁴⁴ Sex av tio personer i Somaliland bor på landsbygden där regeringens system inte är starka. Där gäller i stället överenskommelser mellan klanerna enligt xeer. Överenskommelserna är starka och respekteras.²⁴⁵

Inrikesministeriet beskrev klansystemet som svärdet med två ändar. Dess uppgift är att borga för fred och stabilitet men det kan också leda till farliga situationer såsom krig mellan klaner. Detta sker när egenintresset sätts framför klanens intresse.²⁴⁶

Traditionella äldste kan lätt involvera klanen. Klanen är basen för samhället. Befolkningen vänder sig i första hand till klanen och xeer, och endast om de inte är nöjda med xeer vänder de sig till domstol.²⁴⁷ Klanen och xeer är en del av systemet bredvid den skrivna lagen och äldstes beslut är juridiskt accepterade. De traditionella äldstes huvudsakliga uppgift är att garantera fred och säkerhet.²⁴⁸ Varje person tillhör en klan, eller en minoritetsgrupp, och samhället är uppbyggt så att man inte är sårbar som individ utan som en del av det kollektiv som klanen utgör.²⁴⁹

Om en man skadats är det mannen själv som beslutar om diya ska sökas. Om mannen som skadats dött är det hans far som beslutar. Har fadern avlidit är det mannens farbror som beslutar och om ingen sådan finns en annan manlig släkting, men det är aldrig frun eller någon annan kvinna. Om diya ska betalas när en kvinna råkat ut för ett brott är det den manliga företrädaren, oftast fadern eller maken, som söker diya. För det fall kvinnan gjort sig skyldig till något som föranleder att diya ska betalas är det kvinnans klan som betalar diya. Ibland kan dock maken vara generös och betala för frun.²⁵⁰

Klanäldste söker upp den person som anklagas för att ha begått ett brott, oavsett om det är en man eller kvinna, för att höra dennes sida av saken. Därefter kommer den äldste att föra den personens talan. Den som anklagas

²⁴³ Medarbetare vid Norwegian Refugee Council, samtal i Boosaaso 2012-06-18

²⁴⁴ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁴⁵ National Human Rights Commission of Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-12

²⁴⁶ Ministry of Interior, samtal i Hargeisa 2012-06-13

²⁴⁷ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁴⁸ National Human Rights Commission of Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-12

²⁴⁹ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

²⁵⁰ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

för att ha dödat någon annan tas till polisen där han hålls för sin egen säkerhets skull och för att lugna ner situationen. Han förblir i fängsligt förvar till förhandlingarna är avslutade. Om det inte accepteras kan en familjemedlem till den som anklagas för brottet tas i fängsligt förvar.²⁵²

Förövarens klan måste samtycka till att brottet begåtts eller skada uppkommit för att en överenskommelse ska komma till stånd. Om förövarens klan betalar den initiala preliminära ersättningen för behandling av offret betyder det att de accepterar att brottet begåtts. Det accepteras av klanen som också undertecknar överenskommelsen. Om betalning inte sker enligt överenskommelse kan man ta med den undertecknade överenskommelsen till domstol som kräver ledaren i klanen på betalningen. Det är således inte förövaren som krävs på betalningen till den andra klanen, utan klanledaren som står ansvarig för överenskommelsen. Klanledaren är den som samlar in pengarna i klanen och sedan betalar den andra klanen.²⁵³

En överenskommelse enligt xeer är skriftlig och undertecknas utöver av klanäldste även av mannen i familjen det gäller. Gäller frågan inte en vuxen man är det kvinnans eller barnets manliga företrädare som samtycker till överenskommelsen och som undertecknar densamma. Är kvinnan vuxen men ogift är det fadern som beslutar i frågor rörande henne inom xeer, är kvinnan gift är det hennes make. Om någon av dessa inte finns är det en annan manlig släkting, t.ex. faderns bröder eller någon annan äldre manlig släkting.²⁵⁴ Efter att klanerna förhandlat och överenskommelsen är registrerad i domstol är beslutet slutgiltigt. Det finns ingen möjlighet att överklaga.²⁵⁵

Om ett brott begås i Hargeisa och en person med klananknytning till en annan plats, t.ex. Burao, är inblandad får äldste som har ansvaret för den personen från Burao komma till Hargeisa för att förhandla inom xeer.²⁵⁶

Det är bara gifta män som betalar diya. En äldre man, t.ex. farfar i en familj, betalar diya för hela familjen. Om någon av de gifta sönerna är fattigare än sina gifta bröder betalar de mer välbeställda en större andel av farfaderns lott att betala. Personer i diasporan betalar inte diya i Somaliland, det betalar diya för händelser som inträffar i diasporan där de bor (t.ex. i Sverige). Om en person från diasporan är på besök i Somaliland och hans klan under den tiden han vistas där ska betala diya får även den som egentligen bor i diasporan betala sin del av diyan.²⁵⁷ Den diyabetalande subklanen sparar i förväg för att vid behov ha pengar att betala diya med.²⁵⁸

²⁵² Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

²⁵³ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁵⁴ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14 samt Attorney General, shariadomstolarnas rättsväsen i Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁵⁵ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁵⁶ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

²⁵⁷ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁵⁸ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

Det förekommer korruption i diyasystemet vid insamlandet av pengar från klanen till den delen av skadeståndet som övriga klanmedlemmar ska bidra med. Mohamed Jama på Legal Clinic gav ett exempel. En man som ursprungligen kommer från Etiopien flyttade till Hargeisa i Somaliland. När han var relativt nyinflyttad i Hargeisa blev han kontaktad av en person han inte kände igen sedan tidigare i klanen för att betala sin del av diya. Mannen upplevde att det var en större andel än rimligt att betala och vände sig då till en man i klanen han kände igen och klargjorde att från och med nu betalar jag bara diya till dig, för att undgå att betala för mycket.²⁵⁹

En överenskommelse mellan klanerna kan tas till Public Notary och registreras där.²⁶⁰ Överenskommelsen som lämnas till Public Notary innehåller antalet kameler som ska betalas och inom vilken tid dessa ska betalas. Public Notary kan stipulera en särskild tidsfrist inom vilken betalning ska ske. Det finns inget behov av ytterligare utredning, båda parter har redan kommit överens och accepterat överenskommelsen. Om betalning inte sker kan domstolen kalla den klan som ska betala till sig och fråga varför betalning inte sker. Domstolen kan skicka en skrivelse där klanen uppmanas att betala inom en specificerad tid. Om betalning inte görs kan domstolen verkställa överenskommelsen genom att skicka någon som tar egendom som behövs för att överenskommelsen ska följas. Domstolen kan också frihetsberöva den i klanen ansvarige personen, dvs. äldste som undertecknat överenskommelsen, till dess summan är betald. Utmätning av egendom för att betala diya förekommer sällan eftersom klanerna redan löst storleken på betalningen i och med överenskommelsen.²⁶¹

Generellt är en överenskommelse mellan klanerna enligt xeer när någon dödsats om 100 kameler men det är upp till de två klanerna att förhandla om betalningens storlek.²⁶² Betalningens storlek varierar dels med om det är ett dödsfall eller en skada samt om det är en skada varierar betalningens storlek beroende på skadans art och omfattning. Betalningen är mer för en man än för en kvinna. Är betalningen 100 kameler för en man är den 50 kameler för en kvinna.²⁶³ Klanerna förhandlar om bilaterala avtal där summan som ska betalas i diya kan vara olika i olika avtal för samma brott. Det antal kameler som klanerna kommer överens om ska betalas i diya för ett specifikt brott kommer att användas i överenskommelse även nästa gång ett liknande fall mellan just de två klanerna kommer upp. Överenskommelsen görs i kameler, men betalningen sker i kameler eller i form av pengar. Värdet på kamelen förhandlas vid varje tillfälle och kan skilja sig åt mellan olika tillfällen klanerna förhandlar med varandra och kan skifta mellan 100 och 200 USD/kamel. Om klanerna inte kan komma överens beslutar Supreme Court vilket värde en kamel ska anses ha.²⁶⁴

²⁵⁹ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁶⁰ National Human Rights Commission of Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-12

²⁶¹ Attorney General, shariadomstolens rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁶² Attorney General, shariadomstolarnas rättsväsen, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁶³ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

²⁶⁴ Attorney General, shariadomstolarnas rättsväsen, samtal i Hargeisa, 2012-06-14

5.7.1. Kvinnor

När en kvinna gifter sig med en man från en klan som bor långt bort från hennes hemort där hennes klan finns kommer den klan som är geografiskt närmast kvinnan att skydda henne.²⁶⁵

Förut kunde kvinnor komma till tals i klanen men alltid genom en man. Nu har även kvinnor utbildning och de kan tala för sig själva vilket också accepteras i samhället. Kvinnor är ofta familjeförsörjare. Det är trots detta fortfarande ett samhälle på männens villkor. Det tar tid att förändra saker och kvinnans situation påverkas av tradition, religion men också av den moderna tidens syn. Exempel på förändringar är att det finns tre kvinnliga ministrar i Somaliland, två av åttiotvå parlamentsledamöter är kvinnor och det finns även en kvinna i Guurti som tog över sin makes plats. På landsbygden är kvinnans situation fortfarande traditionell.²⁶⁶

Ingen kvinna från en klan skulle säga att hon blivit våldtagen. Det är en skam för hela klanen och kvinnan skulle förmodligen ge sig av från hemmet.²⁶⁷ Våldtäktsmål hänvisas till sekulära lagen och löses inte inom xeer.²⁶⁸

5.7.2. Minoritetsgrupper

Förhandlingar kan ske mellan klan och minoritetsgrupp. Minoritetsgrupper, t.ex. midgan, kan enligt konstitutionen vägra en överenskommelse enligt xeer. Det finns dock ingen möjlighet att neka att betala ut en överenskommen diyabetalning till midgan.²⁶⁹ Minoritetsgrupper såsom midgan, gabooye, madhiban och askisho från Etiopien är inte respekterade. Det kommer likväl att bli förhandlingar men det händer att överenskommelsen inte implementeras. Den starka klanen utövar påtryckningar mot minoritetsgruppen. Minoritetsgruppen kan gå till domstol som ser till att överenskommelsen efterlevs och då måste klanen foga sig.²⁷⁰ En internationell organisation (K) uppgav att förhandlingar mellan minoritetsgrupp och klan normalt sett är rättvisa även om det förekommer att de inte är det. Minoritetsgruppen är svagare och fattigare och starka klaners goda ekonomiska förutsättningar slår ut minoritetsgruppens förhandlingsläge, t.ex. kan mutor förekomma.²⁷¹

Minoritetsgrupper med hemvist i Somaliland kan bli affilierade med en klan. I dessa situationer är det klanen som för förhandlingar för personer från minoritetsgruppens räkning.²⁷²

²⁶⁵ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

²⁶⁶ National Human Rights Commission of Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-12

²⁶⁷ IOM Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

²⁶⁸ Internationell organisation (K), samtal i Hargeisa 2012-06-13

²⁶⁹ Attorney General, shariadomstolarnas rättsväsen, samtal i Hargeisa, 2012-06-14

²⁷⁰ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁷¹ Internationell organisation (K), samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁷² Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

En annan svag grupp är tidigare asylsökande i Somaliland som inte har någon klanstruktur som kan hjälpa dem att betala diya. Det förekommer att diyabetalningen justeras så att den blir mer rimlig i förhållande till inkomsten eller kan avbetalas.²⁷⁴

5.7.3. Internflyktingar

Internflyktingar från södra och centrala Somalia som tillhör minoritetsgrupper eller i övrigt saknar en stark klan har problem med säkerheten.²⁷⁵ Personer som tillhör klaner från södra och centrala Somalia, och som är i minoritet i Somaliland, har personer som representerar dem även om dessa personer inte är från samma klan. Det blir som en slags klan i diasporan. Det fungerar på samma sätt i diasporan utanför Somaliland.²⁷⁶ Inrikesministeriet uppgav att om man inte bor tillsammans med sin klan kan man bilda en kommitté om tre personer som för personens talan inom klansystemet. Kommittén respekteras.²⁷⁷

Hälften av internflyktingarna i Somaliland bor inte i läger eller i bosättningar utan i värdsamhället. De är lika skyddade som någon annan som bor i Hargeisa. De är välkomna av Somalilands befolkning.²⁷⁸

5.8. Lifos kommentar

Lifos noterar att det finns motstridiga uppgifter om huruvida klanernas överenskommelser är skriftliga eller inte men konstaterar att uppgifter om att såväl äldste som en man i familjen det gäller ska underteckna överenskommelsen liksom att en överenskommelse kan tas till Public Notary tyder på att det i vart fall i en urban kontext förekommer skriftliga överenskommelser. Lifos bedömer att detta gäller för såväl Somaliland som Puntland.

6. Lifos kommentar – interaktionen mellan myndigheterna och klansystemet

6.1. Mogadishu

Det somaliska samhället genomsyras av klansystemet. Klansystemet griper in i samhällets alla funktioner, så även i myndighetsstrukturen. Det innebär att den svaga och bristfälliga myndighetsstruktur som ändå finns i Mogadishu, såsom polis och domstolsväsende, är i symbios med klansystemet. I Mogadishu har under den tid som Al Shabaab kontrollerat staden klaner som sådana varit mindre inflytelserika, även om en del klaner genom kopplingar till andra maktcentra fortsatt haft en roll att spela vid konfliktlösning och när en individ söker skydd eller upprättelse. Andra maktcentra kan vara de av TFG utsedda distriktskommissionärerna men

²⁷⁴ Jama, Mohamed, Legal Clinic, samtal i Hargeisa 2012-06-14

²⁷⁵ Internationell organisation (B), samtal i Hargeisa 2012-06-13

²⁷⁶ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

²⁷⁷ Ministry of Interior, samtal i Hargeisa 2012-06-13

²⁷⁸ Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

även t.ex. krigsherrar och ekonomiskt starka och inflytelserika affärsmän. Dessa maktcentra har också inflytande över myndigheterna. Al Shabaab har fortsatt inflytande i vissa delar av staden även om det inte längre kontrollerar någon del av den.

Polisen saknar handlingskraft och kapacitet, är korrupt och polismännen är odisciplinerade och följer inte orderkedjan. Den enskilde individen kan inte förlita sig på ett rättsäkert förfarande utan måste vid ett ställningstagande om polisanmälan ska göras beakta dels att offret måste bekosta såväl uppehållet för den som pekats ut som förövare och frihetsberövats som polisens utredning och dels att den person som offret pekar ut som förövare av familj eller andra kan köpas ut ur arresten eller fängelset. Det innebär dels en kostnad för den enskilde och kan dels innebära en risk när förövaren sedan strax släpps ut.

På samma sätt som det krävs en analys av klanens och andras maktcentras inflytande i myndigheternas agerande måste också klanens möjlighet att agera i Mogadishu idag analyseras. Möjligheten för individen att i Mogadishu få skydd av klan är beroende av klanens ställning i staden, t.ex. genom att klanen har en medlem på en inflytelserik position inom t.ex. TFG eller annat maktcentra. Klaner som är representerade på en inflytelserik position kan underlätta klanmedlemmarnas behov av skydd eller upprättelse. Personer från klaner som saknar sådan koppling till makten och inte heller har andra kontakter är hänvisade till myndighetsstrukturen med alla dess tidigare nämnda svagheter. Vad gäller klanens möjlighet att lösa familjedispyter och enklare kriminalitet fick Lifos motstridiga uppgifter. En del menar att klansystemet fortsatt används i dessa avseenden medan andra menar att det i dagens Mogadishu inte har någon sådan betydelse eller i vart fall mycket liten betydelse. Många boende i Mogadishu är internflyktingar och de har ofta ingen klan i staden som kan facilitera deras kontakter med maktcentra eller kan sköta deras ärenden inom klansystemet. En stor del av internflyktingarna är kvinnor och barn från minoritetsgrupper vilket ytterligare försvagar deras möjligheter att få skydd och upprättelse.

6.2. Södra och centrala Somalia utanför Mogadishu

Situationen i områden som Al Shabaab drivits bort från i södra och centrala Somalia liknar i mångt och mycket den i Mogadishu. Det finns av TFG utsedda lokala administrationer med distriktskommissionärer. Dessa har ibland utsetts utan att TFG tagit hänsyn till den lokala klandynamiken, vilket fått till följd att distriktskommissionären kan tillhöra en av flera större klaner på orten alternativt tillhöra en större klan men som är i minoritet just på den orten. Det medför att de andra klanerna ser sig förbigångna och är missnöjda vilket leder till att situationen på orten är spänd.

TFG ger skydd till individer som söker det, men detta underlättas av klan. Klanskyddet fungerar i viss utsträckning men det kan vara så att på en viss ort fungerar det bara om du tillhör en viss klan. Klan är också betydelsefullt då det finns uppgifter att TFG inte skyddar individer som tillhör klaner som

anses stödja Al Shabaab, detta oavsett individens personliga inställning. TFG är, som tidigare påpekats, svagt och korrupt vilket också påverkar det skydd en individ kan tänkas få. På landsbygden, där de flesta är nomader, har regeringen svårt att nå ut utan där är klansystemet starkt såvida det inte är ett område som kontrolleras av Al Shabaab. Al Shabaab finns fortsatt på landsbygden utanför de av TFG och AMISOM intagna städerna²⁷⁹ och i de områden som de kontrollerar fungerar inte klanskyddet. TFG:s svaga ställning på en del orter innebär att det kan vara mer relevant att vända sig till andra maktcentra, såsom t.ex. klan, krigsherrar, ekonomiskt starka och inflytelserika affärsmän men även någon internationell styrka som t.ex. AMISOM för att söka skydd. Det är för individen en riskkalkylering att vända sig till ett maktcentra för att be om skydd, kanske mot ett annat maktcentra där frågor som hur länge den sittande makten kan förväntas sitta och vem som sedan tar över och hur denne då kommer reagera på individens agerande måste tas i beaktande.

6.3. Puntland

I Puntland är administrationen svag och korrupt och befolkningen vänder sig primärt till klanen för skydd och upprättelse. Polisen och domstolssystemet hanterar ärenden som rör Al Shabaab samt ärenden som rör gatupojkar eller internflyktingar, dvs. ärenden där klanen inte har makt eller där den drabbade inte har tillgång till klan. När det gäller Al Shabaab för att Al Shabaab inte respekterar klansystemet och därför inte kan hanteras inom det och när det gäller gatupojkar och internflyktingar för att de inte har en klan på plats som kan föra deras talan.

Rättssystemet i Puntland har inte tillräcklig kapacitet och på landsbygden finns det inte alls domstolar utan ärenden där får hänvisas till de stora städerna. Klansystemet och den statliga förvaltningen är tätt sammantvinnat. Regeringen håller sig på god fot med äldste i klanerna, t.ex. genom att ge mer värdefulla gåvor till dem, för att genom dem kunna styra befolkningen. Av de fall som anmäls till polisen och går till domstol så tar klanerna, bortsett från de undantag som nämnts ovan, ut målet ur domstolen och hanterar det inom sedvanerätten xeer. Polisen och domstolarna kan snarare ses som klanerna behjälpliga i deras rättsskipning enligt xeer. Frihetsberövanden av polisen kan exempelvis användas som påtryckningar i en förhandling mellan klaner och domstolarna kan hjälpa till om en klan inte betalar överenskommen diya. Om ett ärende går så långt inom domstolssystemet att dom fallit kan klanerna ändå ta ut ärendet och förhandla fram en överenskommelse.

Det förekommer i Puntland att man kommer överens om att en förövare ska dödas i stället för att diyabetalning ska utgå till den drabbade klanen. Ett sådant beslut formaliseras genom domstolsväsendet och undertecknas av presidenten, men verkställs inom klansystemet genom att någon i offrets familj på avrättningsplatsen skjuter förövaren. Beslutet kommer ur en förhandling mellan klaner och klanernas beslut kan inte överklagas. Inom

²⁷⁹ Internationell organisation (D), samtal i Nairobi 2012-06-08

domstolssystemet finns ett system med flera instanser, vilket i praktiken blir irrelevant eftersom klanerna när som helst under processen samt även efter att dom fallit kan ta ut ärendet från domstolsprocessen och föra in det i xeer. Systemet i Puntland, som i praktiken helt bygger på xeer, innebär att internflyktingar och minoritetsgrupper som inte har tillgång till klan där de befinner sig är sårbara.

6.4. Somaliland

Myndigheterna i Somaliland är svaga och lider av kapacitetsbrist. Det finns dock ett juridiskt system med flera instanser, privata domstolar som har licens från staten och militärdomstolar som alla arbetar efter ett skriftligt regelverk. Enligt en överenskommelse från 2006, National Declaration, i vilken vissa grundprinciper slogs fast ska inte vissa typer av brott hanteras inom klansystemet. Till dessa brott hör exempelvis våldtäkt. Det framgår dock vid Lifos samtal i Hargeisa att överenskommelsen inte fungerar i praktiken och att även denna typ av fall tas ut ur domstolarna för att hanteras inom klansystemet. Nära hundra procent av alla fall hanteras inom xeer, det är bara hot från Al Shabaab och andra hot mot staten som enligt lag måste hanteras inom domstolssystemet.

Liksom i Puntland kan domstolarna i Somaliland ses som klanerna behjälpliga i deras utövande av xeer. Klanerna har möjlighet att ta ut ärendena från domstolen, även efter att dom fallit. Det finns också uppgifter om att det inte är möjligt för personer som inte är från Somaliland, t.ex. internflyktingar, att ta ut mål från domstolarna. Dömer domstolen för grövre brott såsom mord eller terrorism till dödsstraff krävs att presidenten undertecknar domen.

Källförteckning

Elektroniska källor

Gundel, Joakim, *The predicament of the Oday The role of traditional structures in security, rights, law and development in Somalia*, 2006-11-01
http://www.logcluster.org/ops/som/infrastructure-communication-various/Gundel_The%20role%20of%20traditional%20structures.pdf
(Hämtad 2012-11-29)

Landinfo, *Temanotat Somalia: Beskyttelse og Konfliktløsningsmekanismer*, 2012-07-06,
http://www.landinfo.no/asset/2109/1/2109_1.pdf (Hämtad 2012-11-29)

Muntliga källor

Abdi Hussein, Adam, medlem i Guurti, Consultant, sekreterare Foreign Standing, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Abdullahi Ali, Abdinasir, domare vid shariadomstol, medlem Leaders Network HASAN, samtal i Hargeisa 2012-06-18

Ahmed Aden, Mohamed, medlem i Guurti, Ordförande i Standard Comittee, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Ali Yusuf, Abdiafit, domare vid shariadomstol, generaldirektör Leaders Network HASAN och före detta guvernör i regionen Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Attorney General (motsv. ung. justitiekansler), shariadomstolens rättsväsen i Hargeisa (Sharia Court Judiciary, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Elman Peace Human Rights Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

Hussein, Haj Abdirkarim (Haj Abdurabe), talesperson i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Hussein Isse, Abdirizak, domare vid shariadomstol, ställföreträdande director Leaders Network HASAN, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Internationell organisation (A), samtal i Hargeisa 2012-06-15

Internationell organisation (F), samtal i Nairobi 2012-06-07

Internationell organisation (G), samtal i Nairobi 2012-06-08

Internationell organisation i Puntland (H), samtal i Boosaaso 2012-06-17

Internationell organisation (I), samtal i Hargeisa 2012-06-13

Internationell organisation (K), samtal i Hargeisa 2012-06-14

IOM Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Juridisk expert, shariadomstolens rättsväsen Hargeisa (Sharia Court Judiciary), samtal i Hargeisa 2012-06-14

Kellett, Paul A, Colonel (Retd) och Political/Security Advisor, EU Somalia Unit, samtal i Nairobi, juni 2012

Medarbetare vid Afrikanska Unionens fredsbevarande styrkor (AMISOM), samtal i Nairobi 2012-06-07

Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

Medarbetare vid Norwegian Refugee Council i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Medarbetare vid United Nations Development Programme (UNDP) Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

Ministry of Interior i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Ministry of Interior i Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

Ministry of Resettlement Rehabilitation and Reconstruction (MRR&R) i Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

Mohamed Dheeg, Mohamed, medlem i Guurti, Committee of Elders, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Mohamed Ismail, Abdi, journalist vid Radio Shabelle, samtal i Mogadishu 2012-06-10

Mohamed Ismail, Abdirizak, ställföreträdande säkerhetsminister i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

National Human Rights Commission of Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-12

Norwegian Church Aid, samtal i Nairobi 2012-06-08

OCHA Somalia, samtal i Nairobi 2012-06-07

Osman Mohamed, Mohamud, domare vid shariadomstol, medlem i Leaders Network HASAN och rättens ordförande i Bari Regional Court, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Representant för OCHA i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-19

Rättens ordförande, Supreme Court Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Somali Women Development Center, samtal i Mogadishu 2012-06-10

UNHCR Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-12

Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

United Nations Political Office for Somalia (UNPOS), samtal i Nairobi 2012-06-08

We are Women Activists, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Yassin, Hibo och Mohamed Sheikh Yusuf, Zakaria, samtal i Nairobi 2012-06-08

Äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-10

Äldste i Bari, från darood – majerteenklaner, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Förkortningar

AMISOM	Afrikanska Unionens fredsbevarande styrkor
ASWJ	Ahlu Sunna Waljamaa
NSA	National Security Agency (övergångsperioden)
OCHA	Office for the Coordination of Human Affairs (FN-organ)
SNAF	Somali National Armed Forces (i kraft efter 20 augusti 2012)
SNG	Somali National Government (i kraft efter 20 augusti 2012)
SNP	Somali National Police (i kraft efter 20 augusti 2012)
SNSF	Somali National Security Force (i kraft efter 20 augusti 2012)
SVS	Shabelle Valley State
TFG	Transitional Federal Government (övergångsperioden)
TFP	Transitional Federal Parliament (övergångsperioden)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNPOS	United Nations Political Office for Somalia

Karta

Källa: University of Texas Libraries, Perry-Castañeda Library
Map Collection, Somalia,

http://www.lib.utexas.edu/maps/africa/somalia_pol_2002.pdf (Hämtad 2012-11-30)